

Wiesław Charczuk

Wiśniew jako siedziba gminy w latach 1658-2013 : próba zarysu

Radzyński Rocznik Humanistyczny 13, 7-40

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wiesław Charczuk

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

Wiśniew jako siedziba gminy w latach 1658-2013.

Próba zarysu

Kiedy w luźnej rozmowie z Panem Wójtem Krzysztofem Kryszczukiem, który powiedział, że planuje jesienią 2013 r. sesję popularno-naukową na temat szeroko pojętych dziejów Wiśniewa z racji przypadającej w tym roku 595 rocznicy pierwszej historycznej wzmianki o Wiśniewie oraz nadania herbu i insygniów gminie Wiśniew, ja, jako historyk i badacz regionu oraz mieszkaniec gminy Wiśniew, poczułem się wywołany do tablicy. W tym miejscu muszę stwierdzić, że ukazanie Wiśniewa jako gminy na tle dziejów Polski i regionu jest zadaniem niełatwym. Pierwszą przeszkodą są braki źródłowe dotyczące odtworzenia funkcjonowania gminy przed 1918 r., jak i w okresie II Rzeczypospolitej. W archiwum siedleckim brak jest zespołu akt Gminy Wiśniew z lat 1918-1939, który zaginął lub został zniszczony w czasie ostatniej wojny. Zachowały się również szczątkowe materiały dotyczące okresu powojennego Gminnej Rady Narodowej. Dopiero od 1954 r. w siedleckim archiwum znajduje się zespół akt Gromadzkiej Rady Narodowej w Wiśniewie. Kolejną przeszkodą przed którą staje badacz dziejów gminy, to bariera językowa (zwłaszcza znajomość języka rosyjskiego). Mianowicie do przedstawienia dziejów gminy sprzed wybuchu I wojny światowej pomocna jest *Pamjatnaja Knizka Siedleckoj Guberni*, z lat 1897 i 1900-1905, która znajduje się w zasobach APS oraz *Dziennik Praw Królestwa Polskiego 1859-1867*. Są to bogate kompendia w wiedzę dotyczące samorządu i nie tylko na terenie guberni siedleckiej, w tym obsady gminy Wiśniew, ale odnoszące się do całego Królestwa Polskiego. Młodzi badacze regionu z uwagi na nieznaną znajomość języka rosyjskiego pisanego cyrylicą, wymienię tutaj pracę mgr Moniki Wróbel, *Dzieje Wiśniewa w latach 1918-2006*, Siedlce 2006, mps pr mgr obronionej na Wydziale Humanistycznym Akademii Podlaskiej w Siedlcach, w której magistrantka nie sięgnęła do w/w źródła czy pracę doktorską Doroty Mączki, *Powiat siedlecki w latach 1918-1939*, Siedlce 2008, w której doktorantka zupełnie pominęła to opracowanie, zubażając w ten sposób swoją książkę.

Wiśniew i okolice w XXI w. wchodzi w skład powiatu siedleckiego i województwa mazowieckiego. W średniowieczu obszar ten administracyjnie należał od 1474 r. do województwa lubelskiego, zaś wcześniej do województwa sandomierskiego. Nowe utworzone przez króla Kazimierza Jagiellończyka województwo lubelskie, dzieliło się na powiaty: lubelski, łukowski i urzędowski. Na czele województw stali wojewodowie, mianowani przez króla. W powiatach funkcjonowali starostowie grodowi. Wiśniew wchodził w skład powiatu łukowskiego, którego wybierał król. Od 1611 r. starostę wybierała szlachta w dawnym powiecie, a król zatwierdzał. Starosta pełnił funkcję naczelnika powiatu. Do jego obowiązków należało sprawowanie w imieniu władcy administracji oraz zarządzanie jako dzierżawa majątkiem królewskim¹.

Najważniejszą funkcją starosty było wykonywanie sądownictwa z zakresu czterech artykułów grodzkich, podpalenie, napad na drodze publicznej, najście na dom, zgwałcenie. Starosta posiadał prawo miecza, czyli obowiązek wykonywania na swoim terenie wyroków sądów każdej instancji. Posiadał funkcje policyjne, pilnujący porządku na swoim obszarze, szczególnie na drogach publicznych. Jako ramię królewskie w powiecie brał aktywny udział w obiegu dokumentów, np. listy, uniwersały, które przychodziły z kancelarii królewskiej a starosta rozsyłał je do urzędników na swoim terenie, również prawdopodobnie do Wiśniewa².

Wiśniew należący od czasów średniowiecznych do powiatu łukowskiego posiada bogate tradycje związane z samorządnością. Korzenie samorządności sięgają roku 1658, kiedy to król Jan Kazimierz nadał krajczemu koronnemu Wacławowi Leszczyńskiemu wójtostwo wsi Wiszniów³. W zachowanych źródłach historycznych widnieje wzmianka że, w 1764 r., Wiśniew był siedzibą starostwa niegrodowego, w skład którego weszły następujące wsie: Wiszniów, Stok, Ciosny, Kaczory, Domanice, Kopcie, Czachy, Wólka i Gostchorz⁴. W 1771 r. właścicielem starostwa Wiśniowskiego był książę Dymitr Jabłonowski⁵. Po upadku państwa polskiego w 1795 r., Wiśniew znalazł się pod zaborem austriackim. Następnie od 1809 r. należał do Księstwa Warszawskiego, a od roku 1815 do Królestwa Polskiego. Organizacja gmin wiejskich w Królestwie Polskim pozostawała praktycznie taka sama jak w Księstwie Warszawskim. Hipotetycznie możemy przyjąć, że już w latach 30-tych XIX w. w Wiśniewie została utworzona gmina, z zachowanych źródeł historycznych wynika, że była to intratna posiadłość, czego wyrazem była nagroda w postaci donacji dóbr Wiszniów w powiecie siedleckim, z których czysty zysk był szacowany na kwotę 10 tys. złotych polskich⁶. Dobra te otrzymał za zasługi dla tronu decyjąca carską z 13 kwietnia 1836 r., naczelnik wojenny województwa podlaskiego płk

¹ W. Krawczuk, *Listy sejmikowe w świetle Instrunctionum kancelarii koronnej* „Czasopismo Prawno-Historyczne”, 1994, t. 46, z. 1-2, s. 63-68.

² Tamże, s. 67-68.

³ *Bogactwo przyrodnicze stawów w Mościbrodach*, red. M. Mikołajczuk, Wiśniew 2012, s. 8.

⁴ *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, pod red. B. Chlebowskiego, t. XIII, Warszawa 1893, s. 624.

⁵ Tamże.

⁶ T. Demidowicz, *Z dziejów instytucji nadzwyczajnych. Naczelnik wojenny podlaski 1831-1844*, „Rocznik Białkopodlaski”, t. XVII-XIX, 2009-2011, s. 55.

Mikołaj Iwanowicz Korff. W 1827 r. Wiśniew liczył 56 domów, w których mieszkało 186 mieszkańców⁷.

Z całą pewnością możemy mówić o Wiśniewie jako siedzibie gminy od roku 1845. Tę informację potwierdza zarządzenie Gubernatora Cywilnego gen. mjr Albertowa i naczelnika kancelarii guberni lubelskiej Radziszewskiego wydane 23 maja 1845 r. w sprawie ukrócenia wyrobu i nadmiernego używania wódki, które zostało skierowane do wójtów gmin, na których scedowano obowiązek poinformowania o terminie wykupu patentu (koncesji) na sprzedaż wódki, m.in. na terenie gminy Wiszniów patenty propinacyjne otrzymały karczmy w następujących wsiach: Baranek, Białki, Ciosny, Gostchorz, Kaczory, Stok Wiszniewski i Wiszniew⁸.

Dopiero w 1859 r. władze przeprowadziły ważną reformę ustroju gminnego. Od tej pory gmina miała się składać z przynajmniej 50 dymów (czyli budynków) pod zarządem jednego wójta. Jeżeli jeden właściciel ziemski miał co najmniej 50 dymów i posiadał kwalifikacje [sprawna umiejętność czytania i pisania], to zostawał wójtem. Mniejsze majątki ziemskie mogły być połączone w jedną gminę. Właściciele ziemscy sami wybierali spośród siebie wójta i przedstawiali do zatwierdzenia przez Komisję Rządową do Spraw Wewnętrznych. Jeżeli przedstawiony kandydat nie miał kwalifikacji, właściciele musieli przedstawić inną osobę. W razie kłopotów ze znalezieniem kandydata, wójta wyznaczała Komisja Rządowa na koszt właścicieli. Do pomocy wójt miał radnych wybranych przez mieszkańców zatwierdzonych przez naczelnika powiatu. Wójt sprawował swoją funkcję bezpłatnie przez okres 3 lat⁹. Na wsiach powołano sołtysów wybieranych przez społeczność wiejską¹⁰. W ten sposób każda wieś w okolicy Wiśniewa stanowiła oddzielną gminę wiejską z własnym wójtem. Dopiero od 1859 r. powołano większe gminy skupiające po kilka, kilkanaście wsi.

Wraz z uwłaszczeniem chłopów przeprowadzonym przez cara na mocy ukazu z 2 marca 1864 r. został wprowadzony samorząd gminny w Królestwie Polskim. Po raz pierwszy gmina miała charakter samorządowy. Praktycznie szlachta została pozbawiona wpływu na samorząd gminny dobitnie ilustruje powyższy cytat: „Miejscowym sędziom pokoju i podsędkom, księżom i w ogólności osobom stanu duchownego, jak niemniej wszelkim osobom nieposiadającym własnego gruntu w gminie, niewolno [taki zapis w oryginale – przyp. W. Ch.] znajdować się na zebraniach gminnych i mieszać się do wyborów i spraw włościańskich. Również dotychczasowym wójtom gmin, ich zastępcom i oficjalistom, niewolno [taki zapis w oryginale – przyp. W. Ch.] znajdować się na pierwszych zebraniach gminnych, jakie zwołane będą, dla wybrania nowych wójtów”¹¹. Na mocy ukazu carskiego władza w gminie przeszła w ręce wójta wybieranego przez zgromadzenie gminne oraz każda gmina składała się z wiosek, kolonii, folwarków i dworów, niezależnie

⁷ Słownik geograficzny Królestwa Polskiego..., s.624.

⁸ www.dziewule.strefa.pl/okolica_wykaz_karczmem_1845.html

⁹ Dziennik Praw Królestwa Polskiego z 1859 r., s. 7-8.

¹⁰ T. Mencil, *Gmina dominalna w Królestwie Polskim przed uwłaszczeniem*, [w:] *Gmina wiejska i jej samorząd* pod red. H. Brodowskiej, Warszawa 1989, s. 118-119.

¹¹ F. St. Ceynowa, *Dwie rozprawy o poddanych Królestwa Polskiego*, Gdańsk 1867, s. 12 i n.

od podziałów własności dworskiej. Utworzono gromady wiejskie na czele z zebraniem gromadzkim i sołtysem¹². Jednocześnie wójt z pisarzem i ławnikami stanowił sąd gminny. W tym miejscu należy podkreślić, iż początkowo gminy wiejskie były po części organem sądowniczym dla miejscowej ludności, powstały sądy gminne na czele z wójtem i ławnikami. Od wyroków takiego sądu nie było odwołania¹³.

W 1876 r. carat dokonał reformy systemu sądownictwa podstawowego. Sądy oddzielono od gmin. Powstały okręgi sądowe złożone z dwóch lub więcej gmin na czele z sędziami pokoju oraz ławnikami. Sędzia oraz ławnicy byli wybierani na zebraniach gminnych. Sądy te zajmowały się cywilnymi sprawami mieszkańców¹⁴.

Na mocy reformy sądowej od 1876 r. Wiszniew stanowił siedzibę IV okręgu sądu gminnego, któremu podlegały gminy: Stara Wieś, Wiszniew, Domanice, Jastrzębie¹⁵. W Wiszniewie jako siedzibie sądu gminnego znajdował się areszt. Warto nadmienić, że w latach 1889-1892 siedziba sądu IV okręgu znajdowała się w Mościbrodach¹⁶. Pierwszym sędzią był wójt gminy „Jastrząb” Lucjan Orzechowski, po jego śmierci urząd ten objął właściciel Wiszniewa gen. lejtn. Mikołaj Zacharewicz Maniukin- syn gen. Nestrujewa Maniukina – notabene od 1 stycznia 1867 r. pełnił funkcję gubernatora guberni siedleckiej, który za zwycięstwo nad powstańcami pod Siemiatyczami, od cara otrzymał w nagrodę majątki należące do majoratu Wiszniew, m.in. Mościbrody¹⁷. W 1896 r. naczelnikiem guberni siedleckiej, w skład której administracyjnie przynależała gmina Wiśniew był Piotr Gonecki¹⁸.

Po stłumieniu powstania styczniowego przeprowadzono rusyfikację urzędów. We wszystkich szczeblach administracji wprowadzono język rosyjski jako urzędowy. Rosjanie przeprowadzili reformę administracji, gdzie z dniem 1 stycznia 1867 r. Wiśniew znalazł się w guberni siedleckiej, w powiecie siedleckim¹⁹. Organem zarządzającym w gminie było zebranie gminne, wójt i sołtysi, przy czym wójt miał uprawnienia porządkowo-administracyjne i gospodarcze. Zebranie gminne pełniło funkcję organu uchwałodawczego. W zebraniu gminnym mogli brać udział wszyscy pełnoletni gospodarze bez względu na wyznanie. Należało mieć na terenie gminy przynajmniej trzy morgi ziemi, aby uczestniczyć w obradach. W zebraniu gminnym nie brali udziału: sędziowie pokoju, duchowni, urzędnicy policji powiatowej oraz osoby pozostające pod nadzorem policji. Zebrania gminne odbywały się raz na kwartał pod przewodnictwem wójta. Do uprawnień zebrania gminnego należało:

- a) wybór wójta gminy, ławników, pisarza i innych urzędników gminnych,
- b) uchwały we wszelakich interesach gospodarczych i innych dotyczących całej gminy,
- c) przeznaczenie środków opiekuńczych i na urządzenie szkół gminnych,

¹² Dziennik praw Królestwa Polskiego, 1864, s. 37 i n.

¹³ J. Szumski, *Chłopi a gmina w guberni łomżyńskiej*, „Studia Łomżyńskie”, 1996, t. IV, s. 40-41.

¹⁴ Tamże, s. 41.

¹⁵ A. Bereza, W. Okniński, *Sądownictwo siedleckie. Tradycje i współczesność*, b.m.w, 2010, s. 85.

¹⁶ *Pamiętna Książka Siedleckiej Guberni na 1877 god*, [dalej: PKSG] s. 96-98.

¹⁷ *Bogactwo przyrodnicze...*, s. 12-14.

¹⁸ PKSG na 1896 god, s. 72.

¹⁹ U. Głowacka-Maksymiuk, *Gubernia siedlecka w latach rewolucji 1905-1907*, Warszawa 1985, s. 12; *Powiat Siedlecki*, pr. zb. pod red. Cz. Górskiego, Siedlce 1935, s. 18.

- d) ustanowienie działań i rachunków osób z wyboru w gminie pracujących,
- e) rozporządzanie nieruchomym majątkiem całej gminy,
- f) wybór pełnomocników do załatwiania spraw gminy,
- g) wyrzeczenie we wszelkich takich przypadkach, w których na zasadzie ogólnego prawa lub innych postanowień zajdzie potrzeba wyrażenia zgody całej gminy lub wypowiedzenia się.

Wydany 2 marca 1864 r. ukaz carski dzielił gminę na gromady, która składała się z włościan jednej wsi lub kolonii posiadających w niej prawo własności. Tym gospodarzom przysługiwało prawo głosu na zebraniach gromadzkich. Co ciekawe w zebraniach nie mogli uczestniczyć pracownicy folwarczni oraz robotnicy rolni. Zebranie zwoływał wójt lub sołtys. Od 1880 r. mogły w nich także uczestniczyć kobiety (właścicielki nieruchomości).

Do ważności uchwał zebrania gminnego potrzebna była obecność przynajmniej połowy uprawnionych. Uchwały zapadały jednomyślnie lub większością głosów, a w przypadku równości decydował głos wójta. Każdy uprawniony miał jeden głos. Ciekawy był mechanizm pozyskiwania klienteli wyborczej, a mianowicie podczas zebrań gminnych częstowano wódką, piwem pozyskując w ten sposób głosy.

Władza wójta gminy rozciągała się na wszystkich mieszkańców gminy. Do jego zadań należało:

- a) donosić zwierzchności o samowolnie wydalających się z gminy i o popełnionych w gminie nieporządkach,
- b) donosić zwierzchności policyjnej o wszelkich nadzwyczajnych w gminie wypadkach jak pożary, wylewy wód, choroby epidemiczne itp.,
- c) zabezpieczyć ślady przestępstw, dochodzić i zatrzymywać winowajców,
- d) wykonywać wyroki sądów,
- e) wnosić sprawy pod jego obrady,
- f) mieć nadzór nad urzędnikami i sołtysami,
- g) czuwać nad wypełnieniem rządowych i gminnych powinności oraz wojaskowego zaciągu, transportu wólczągów, odbicia szarwarku i innych gminnych powinności,
- h) przestrzegać rzetelności miar i wag w publicznych miejscach sprzedaży,
- i) opiekować się ubogimi, sierotami i dotkniętymi kalectwem i chorobą,
- j) dbać o utrzymanie w dobrym stanie dróg, mostów, grobli²⁰.

Ukaz carski wyraźnie mówił, że wójt powinien się naradzać z ławnikami i sołtysami i wzywać ich do wspólnego z sobą działania, a w szczególności w tych sprawach, które dotyczą ogólnego zagospodarowywania i dobra gminy²¹.

Ponadto wójt miał prawo ukarać każdego w swojej gminie za wykroczenia policyjne, najwyżej dwudniowym aresztem lub karą pieniężną do wysokości 1 rubla z zamianą na dwudniową robotę publiczną. Wójt miał prawo kontrolować świadectwa osób przejeżdżających przez gminę i czasowo na jej terenie przebywających.

²⁰ Dziennik Praw Nr 187, t. 62, Warszawa 1864, s. 55.

²¹ Tamże, s. 54-55.

Miał prawo przywoływać do urzędu każdą osobę oraz przeprowadzać rewizję prywatnych domów w obecności dwóch ławników lub sołtysów. Wójt był na terenie gminy przedstawicielem i wykonawcą władzy państwowej oraz wykonawcą uchwał zgromadzenia gminnego.

W sumie wg ukazu carskiego rola wójta sprowadzała się do wykonywania wszelkich poleceń władz powiatowych i sądowych.

Ważną funkcję w administracji terenowej ogrywał sołtys, który był pomocnikiem wójta i wykonywał jego polecenia. Każda wieś lub kolonia stanowiła oddzielną gromadę wiejską z wybieranym spośród mieszkańców sołtysiem. Sołtys miał następujące uprawnienia:

- a) zwoływać i zamykać zebranie gromadzkie oraz czuwać nad porządkiem na zebraniach,
- b) wносить pod obrady zebrania gromadzkiego sprawy dotyczące dobra gromady,
- c) wykonywać uchwały zebrania gromady.

W gromadach, w których nie było osobistego poborcy podatkowego, zbieraniem podatków zajmował się właśnie sołtys. Podobnie jak wójt w gminie, tak i sołtys w gromadzie mógł ukarać winnych.

Faktycznie sprawami gminy zarządzał pisarz (często to był Rosjanin), który był posłusznym wykonawcą władz zwierzchnich. W tym miejscu warto podkreślić, że w gminie Wiśniew funkcję pisarza sprawowali Polacy. Pisarz zajmował się prowadzeniem ksiąg gminnych. Swoją funkcję sprawował pod nadzorem wójta. Był pociągany do odpowiedzialności za brak dokładności w treści podjętych uchwał. Gdy gminy nie było stać na utrzymanie pisarza, wtedy obowiązki prowadzenia ksiąg spadały na wójta. Pisarz był przyjmowany do gminy na zasadzie najmu, kontraktu za zgodą wójta, ławników i sołtysów lub na zasadzie uchwały zebrania gminnego. Osoba piastująca to stanowisko musiała posiadać umiejętność płynnego czytania i pisania. Pisarz miał obowiązek pomagania sołtysom na żądanie w prowadzeniu korespondencji i w sporządzaniu uchwał zebrań gromad wioskowych. Z uwagi na umiejętność pisania i czytania, często w języku rosyjskim, pisarze często stawiali się faktycznymi kierownikami pracy w gminie.

Działalność zebrania gminnego i urzędników gminnych w najdrobniejszych kwestiach zależna była od naczelnika powiatu, który miał decydujący wpływ na wybór władz gminnych, mógł odwoływać i zawieszać w czynnościach niedogodnych urzędników, jak również do jego kompetencji należało zawieszanie w czynnościach niedogodnych uchwał oraz zarządzał ponowne zebranie dla podjęcia uchwały zgodnej z intencją władzy carskiej²².

Sąd gminny składał się z wójta i ławników. Ławnicy byli wybierani na zebraniu gminnym w liczbie 2 lub 3 na gminę. Sądowi gminnemu podlegali wszyscy zamieszkujący w gminie, na pobyt stały i czasowy. Sąd zbierała się przynajmniej raz

²² A. Koprucki, *Ruchy rewolucyjne na wsi lubelskiej 1905-1907*, Lublin 1967, s. 32-33.

w tygodniu. O dniu i godzinie posiedzenia sądu mieszkańcy byli zawiadamiani²³. Dekret carski z 2 marca 1864 r. mówił dokładnie kto nie może pełnić funkcji urzędnika:

- a) osoby niechrześcijańskiego wyznania,
- b) osoby nie mające ukończone 25 lat,
- c) osoby pozostające pod opieką,
- d) osoby nie mające stałego od 3 lat przynajmniej miejsca zamieszkania w gminie,
- e) skazani na karę lub utratę praw publicznych,
- f) osoby przeciwko, którym toczyło się postępowanie śledcze lub pozostawały pod nadzorem policji²⁴.

Po śmierci gen. Nestrjewa Maniukina w 1882 r. właścicielem majoratu Wiszniew liczącego 3500 morgów²⁵ został gen. Mikołaj Zacharewicz Maniukin²⁶, a od 1888 r. figuruje jeszcze jeden właściciel Adolf Roszkowski²⁷. W 1896 r. funkcję ławników w sądzie IV okręgu pełnili: Stanisław Żurawski, Paweł Pachecka i Jan Adamczyk²⁸. Potem funkcję sędziego gminnego sprawował Bolesław Roszkowski, zaś ławnikami byli: Jan Duk-Rybak, Sylwester Jakimiak, Wojciech Jastrzębski. Pisarzem sądowym był Stanisław Chadewski²⁹. W następnych latach urząd sędziego gminnego został zmonopolizowany przez rodziny Orzechowskich i Roszkowskich. Po nim sędzią gminnym w gminie Wiszniew został Edmund Orzechowski. W II poł. XIX w. gmina Wiszniew liczyła 2680 mieszkańców, zaś obszar gminy wynosił 10 421 morgów ziemi i obejmowała następujące wsie: Baranek, Białki, Ciosna, Gostchorza, Grabianów, Helenów, Kaczory, Mościbrody, Myrcha-Stok, Sekuła, Stok-Wiszniewski, Wołyńce, Wiszniowska-Wólka i Wiszniów³⁰. Jeżeli chodzi o strukturę wyznaniową mieszkańców gminy w latach 80-90-tych XIX w., to przedstawiała się następująco: teren był zamieszkiwany przez jednego mieszkańca wyznania prawosławnego, sześciu mieszkańców wyznania protestanckiego i 26 Żydów³¹. Pozostali mieszkańcy byli wyznania rzymsko-katolickiego.

W latach 1894-1897 r. funkcję wójta sprawował Michał Duk zaś pisarzem gminy był Ksawery Godlewski³². Następnie przez 8 lat w latach 1898-1905 funkcję wójta sprawował Andrzej Kacprzak, zaś pisarzem był Józef Borkowski³³. W 1905 r. nastąpiła zmiana na stanowisku wójta, funkcję powierzono Janowi Wiewiórka zaś

²³ Dziennik Praw Nr 187, t. 62, Warszawa 1864, s. 67.

²⁴ Tamże, s. 73.

²⁵ G. Welik, *Ziemiaństwo guberni siedleckiej 1867-1912*, Siedlce 2009, s. 31.

²⁶ Tenże, *Zestawienie spisów właścicieli majątków ziemskich guberni siedleckiej*, „Prace Archiwalno-Konserwatorskie” z. 18, 2012, s. 238.

²⁷ PKSG na 1886 god, s. 107.

²⁸ PKSG na 1896 god, s. 108.

²⁹ PKSG na 1903 god, s. 113.

³⁰ *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego...*, s. 624.

³¹ Tamże.

³² PKSG na 1897 god, s. 82.

³³ PKSG na 1903 god, s. 110.

na stanowisku pisarza gminnego pozostał Józef Borkowski³⁴. W takim położeniu administracyjnym gmina Wiśniew pozostawała do 1912 r., kiedy to władze carskie, zlikwidowały gubernię siedlecką, a powiat siedlecki z gminą Wiszniów włączono do guberni lubelskiej³⁵. Początkowo siedziba gminy mieściła się w drewnianym budynku szkolnym, który pod koniec lat 60-tych XIX w. spłonął. Następnie wybudowano nowy budynek również drewniany, w którym mieściła się szkoła i urząd gminy. W 1922 r. z inicjatywy mieszkańców gm. Wiśniew i komitetu budowy szkoły z wójtem Piotrem Jurzykiem przystąpiono do budowy nowego obiektu, który miał być siedzibą szkoły i gminy. Następnie wzniesiono niewielki budynek, który od 1934 r. do lat 1991 pełnił funkcję siedziby urzędu gminy³⁶.

Po zajęciu terenów gm. Wiszniów przez armię niemiecką w sierpniu 1915 r. funkcję wójta sprawował Jan Wiewórka a po nim ponownie Andrzej Kacprzak. Funkcję sędziego pokoju w gminie Wiszniów sprawował ziemianin ze wsi Łupiny sędzia Edmund Orzechowski, sekretarzem był Stanisław Artych³⁷, zaś kancelistą był Kazimierz Duchiniński. Sąd pokoju, potem grodzki w Wiśniewie funkcjonował do 1 kwietnia 1932 r., w sprawach orzekał sędzia Edmund Orzechowski, zaś funkcję sekretarza sądowego sprawowali: Waław Gawron, Jan Wołyniec, Waław Duk, Apolonia Pachecka, Jan Grzebisz i Lucjan Grzebisz. Ławnikiem był Ignacy Grzyb z Łupin³⁸. Urząd Gminy w Wiśniewie z wójtem na czele był podległy całkowicie władzy okupacyjnej. Natomiast nowością było to, że akta spisywano w języku polskim.

Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę w listopadzie 1918 r., gmina Wiśniew należała administracyjnie do powiatu siedleckiego, województwa lubelskiego. Odzyskanie niepodległości po 123 latach niewoli, wywarło istotny wpływ na funkcjonowanie gminy w Wiśniewie. Do czasu wydania przez Sejm ustawy o samorządzie gminnym, gmina funkcjonowała w oparciu o ustawę carską „O urządzeniu gmin wiejskich w Królestwie Polskim” z 2 marca 1864 r.³⁹

Nowy Dekret wydany już w wolnej Polsce, zapowiadał utworzenie Rady Gminy, znosił urząd pełnomocników gminy, zaś wykonanie uchwał RG zlecał wójtowi. Rada Gminna składała się z 12 członków wybieranych za pomocą tajnego głosowania przez Zgromadzenie Gminne. Dekret stanowił, że członkowie RG swoje obowiązki będą pełnili bezpłatnie⁴⁰. Członkiem Rady Gminnej oraz wójtem wg Dekretu z 27 listopada 1918 r. mogła zostać osoba, która miała prawo udziału w Zgromadzeniu Gminnym, zaś wójtem osoba, która ukończyła 25 lat, umiała czytać i pisać po polsku. Zgromadzenie Gminne wybierało jednocześnie wójta,

³⁴ PKSG na 1905 god, s. 131.

³⁵ A. Winter, *Początki Siedlec*, Siedlce 1939, s. 3.

³⁶ M. Wróbel, *Dzieje Wiśniewa w latach 1918-2006*, Siedlce 2006, mps pr mgr obronionej na Wydziale Humanistycznym Akademii Podlaskiej w Siedlcach, s. 28.

³⁷ A. Bereza, W. Okniński, *Sądownictwo siedleckie...*, s. 111.

³⁸ J. Chyliński, *Wspomnienia na temat ruchu spółdzielczego i młodzieżowego na terenie wsi Wiśniew w okresie od 1918 do 1957 roku*, [w:] *Wiśniew 1419-1985*, Siedlce 1986, s. 203.

³⁹ Dziennik Praw nr 18, poz. 48, Dekret o utworzeniu Rad Gminnych na obszarze b. Królestwa Kongresowego z dn. 27 listopada 1918 r.

⁴⁰ Tamże.

jego zastępcę i 6 zastępców członków Rady Gminnej⁴¹. Członkami Rady Gminnej najczęściej byli: sołtys, podsołtys i radni gromadzczy⁴². Wójt jako przewodniczący zwoływał radę gminną przynajmniej raz w miesiącu.

Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę wójtem gminy Wiśniew był Jan Duk. Wybrane władze gminne składały następującą przysięgę: „Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu na powierzonym mi stanowisku pożytek Państwa Polskiego oraz dobro publiczne mieć zawsze przed oczyma, władzy zwierzchniej Państwa Polskiego wierności dochować, wszystkich obywateli kraju w równym mając zachowaniu. Przepisów prawa strzec, pilnie obowiązki swoje spełniać, gorliwie i sumiennie rozkazy przełożonych wykonywać, dokładnie tajemnicy urzędowej dochować. Tak mi Panie Boże dopomóż”⁴³.

Przewodniczący RG był zobowiązany do zwołania posiedzenia na rządanie 5 członków. Członka RG można było wykluczyć na wniosek trzech członków rady, jeżeli ten opuścił trzy z rzędu posiedzenia, bez podania ważnych powodów⁴⁴. Obrady RG były jawne, na posiedzenia mogli przychodzić mieszkańcy gminy, którzy otrzymali „bilety” od przewodniczącego rady, ale bez prawa zabierania głosu. Mogli również zostać z polecenia przewodniczącego usunięci w razie przeszkadzania obradom⁴⁵. W tym miejscu warto nadmienić, iż praca wójta Jana Duka przypadła na okres zagrożenia utraty niepodległości przez Polskę w 1920 r. w wyniku wojny polsko-bolszewickiej. Na terenie Wiśniewa został zawiązany gminny Komitet Obrony, na czele którego stanął wójt Jan Duk, zaś pełnomocnikiem został Piotr Jurzyk⁴⁶.

Sekretarzem rady był pisarz, który miał głos doradczy, w 1933 r. funkcję sekretarza gminy sprawował Stefan Grzymkowski, który wszedł jako członek do Zarządu Związku Pracowników Administracji Gminnej RP⁴⁷. W okresie międzywojennym funkcję wójtów Gminy Wiśniew pełnili: Andrzej Kacprzak, Jan Duk, Jan Kacprzak, Piotr Jurzyk i Andrzej Świętochowski⁴⁸ - ten ostatni funkcję wójta sprawował przez 17 lat. Za bezpieczeństwo na terenie gminy odpowiadał post. Jan Więckowski, który był komendantem posterunku policji w Wiśniewie⁴⁹. W 1934 r. w skład Rady Powiatowej w Siedlcach z Gminy Wiśniew jako radni weszli Andrzej Świętochowski i Aleksander Myrcha⁵⁰, zaś do Zarządu Gminy Wiśniew jako organu wykonawczego - Andrzej Świętochowski wójt i Franciszek Krasuski (podwójt)⁵¹.

⁴¹ Dziennik Praw nr 18, poz. 48, Dekret o utworzeniu Rad Gminnych na obszarze b. Królestwa Kongresowego z dn. 27 listopada 1918 r.

⁴² D. Mączka, *Powiat siedlecki w latach 1918-1939*, Siedlce 2008, s. 92.

⁴³ D. Mączka, *Powiat...*, s. 90.

⁴⁴ Dziennik Praw nr 18, poz. 48, Dekret o utworzeniu Rad Gminnych na obszarze b. Królestwa Kongresowego z dn. 27 listopada 1918 r.

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ J. Garbaczewski, *Krótki zarys dziejów wsi gminnych powiatu siedleckiego do 1945 roku*, Siedlce 2012 (materiały niepublikowane), s. 33.

⁴⁷ APS, Starostwo Powiatowe w Siedlcach 1918-1939, sygn. 17, k. 53, Miesięczne sprawozdanie sytuacyjne nr 5, czerwiec 1933.

⁴⁸ M. Izdebski, *Wykaz władz administracyjnych Wiśniewa w latach 1912-1985*, [w:] *Wiśniew...*, s. 218.

⁴⁹ J. Garbaczewski, *Krótki zarys dziejów wsi...*, s. 33.

⁵⁰ „Życie Podlasia” nr 27 z 4 listopada 1934 r., s. 2.

⁵¹ „Nowa Gazeta Podlaska” nr 7 z 18 lutego 1934 r., s. 4.

W 1933 r. władze administracyjne II RP dokonały wielu zmian w funkcjonowaniu gmin wiejskich. Nowa ustawa z 23 marca 1933 r.⁵² zniosła zebranie gminne. Uprawnienia zostały przekazane częściowo radzie gminnej, która miała mniejsze uprawnienia. Wyboru radnych dokonywało kolegium złożone z delegatów gromadzkich rad, sołtysów, podsołtysów wszystkich gromad. W prawie wyborczym istniał cenzus wiekowy czynnym 25 lat, wcześniej parwo czynne przysługiwało osobom, które ukończyły 21 lat i w prawie wyborczym biernym wynoszące 30 lat, wcześniej 25 lat. Kadencja radnych wynosiła 5 lat, co jest ciekawe w okresie II RP mandat radnego nie wiązał się z żadnym wynagrodzeniem. Była to funkcja społeczna. Surogatem zniesionego zebrania gminnego było zebranie gromadzkie, zgodnie z nowym podziałem gmin na gromady, które obejmowały jedną lub kilka wsi. Organem wykonawczym gromady był sołtys oraz jego zastępca. Gromada wiejska od tej pory miała własny budżet. Wybory zatwierdzał starosta powiatowy. Każdy mieszkaniec wsi w przypadku zgłoszenia się na słołtysa lub podsołtysa miał obowiązek sprawowania funkcji do końca kadencji. Nowo wybrani sołtysi składali przysięgę służbową na ręce starosty.

W nowym ustroju gminy utworzono wcześniej nie znany oragn-zarząd gminy. Przejął on część uprawnień dawnej rady gminy. Zarząd gminy funkcjonował na czele z wójtem i podwójcim. W skład zarządu wchodziło dwóch lub trzech ławników. Na zarząd gminy scedowano sprawowanie władzy w gminie. Zarząd przygotowywał projekt budżetu, regulaminy, instrukcje urzędu, decydował o wydatkach. Kadencja zarządu wynosiła 5 lat⁵³. Wójta oraz członków zarządu wybierała Rada Gminy w tajnym głosowaniu.

Pracowników gminnych dzielono na dwie kategorie: pracownicy biurowi, pisarze gminni i funkcionariusze niżsi, np. woźny. Praca pisarza gminnego miała charakter stały, otrzymywał on od Związku Komunalnego świadczenie w naturze, mieszkanie, opał i światło. Do wyjazdów służbowych, gmina dostarczała piasarzowi bezpłatnych lub płatnych podwód. Niezależnie od tego, pisarz otrzymywał diety dostosowane do kategorii płac. Pracownik gminny wraz z rodziną pozostającą na jego utrzymaniu, uprawniony był do korzystania na koszt gminy z pomocy lekarskiej i aptecznej, o ile nie był ubezpieczony w Powiatowej Kasie Chorych⁵⁴.

Na czele urzędu gminy stał sekretarz. Jako jedyny musiał mieć on odpowiednie kwalifikacje. Mianował go starosta powiatowy. Sekretarz protokołował posiedzenia rady gminy i podpisywania umów w jej imieniu. Dokumenty, w których były zobowiązania finansowe gminy, należało opatrzyć podpisem jeszcze jednego członka zarządu gminy. Wójt natomiast był reprezentantem administracji rządowej w terenie, stąd też wykonywał zadania zlecone przez rząd. Wójt jako organ rządowy działał jednosobowo i nadzór nad jego działalnością sprawował starosta. Starosta miał prawo zwolnić wójta lub rozwiązać radę gminy w przypadku łamania prawa. Przed zatwierdzeniem kandydata na wójta, starosta zawsze wysyłał pismo do Policji Państwowej, by sprawdzić czy kandydat „prowadzi się moralnie” i czy nie

⁵² Dz. U. 1933, nr 35, poz. 294.

⁵³ Tamże.

⁵⁴ „Życie Podlasia” nr 27 z 4 listopada 1934 r., s. 2.

ma zastrzeżeń wobec tej osoby. Za swoją pracę wójt otrzymywał wynagrodzenie z kasy gminnej. Najczęściej było ono bardzo niskie, często na poziomie najniższych wynagrodzeń pracowników gminnych. Wójtowie posiadali najczęściej gospodarstwa rolne i to one były podstawą dochodów. Dokonując kwerendy źródeł w aktach, można znaleźć zażalenia wójtów na niskie wynagrodzenie za pracę na rzecz gminy. Można powiedzieć, że praca wójta w latach 1918-1939 była pracą społeczną.

Wójtowie i pisarze stanowili elitę gminną. To na pisarzu spoczywał ciężar pracy urzędu gminnego. Przez jego ręce przechodził praktycznie każdy dokument. Pisarzem zostawała osoba, która miała przynajmniej średnie wykształcenie. Za swoją pracę pisarz otrzymywał często trzykrotnie większe uposażenie od zarobków wójta. Klucze do kasy gminnej posiadał tylko wójt i sekretarz urzędu gminy.

Istotną rolę w samorządzie wiejskim pełnił sołtys, który był łącznikiem między gromadą a wójtem gminy. Uposażenie sołtysa zależało od minimalnych stawek uchwalonych przez Wydział powiatowy i tak Wiśniew posiadał ponad 130 samodzielnych gospodarstw⁵⁵, norma gaży sołtysa w ciągu roku wynosiła od 90 do 120 zł⁵⁶. W Wiśniewie przed wybuchem II wojny światowej funkcję sołtysa pełnił Józef Jurzyk, Piotr Jurzyk, Stanisław Duczek, Józef Duk, Waław Załęcki, Jan Kacprzak, Aleksander Jurzyk i od 1939 r. Antoni Gawron⁵⁷.

Wg spisu przeprowadzonego w 1921 r. Wiśniew liczył 619 mieszkańców⁵⁸, zaś gmina 3733⁵⁹. Zmiana terytorium gminy Wiśniew nastąpiła na mocy rozporządzenia MSW z dn. 5 marca 1928 r., kiedy to po zniesieniu gminy Jasionka, miejscowości Borki-Soldy, Borki-Paduchy i Borki-Kosiorki włączono do gminy Wiśniew⁶⁰.

Rozwój gminy Wiśniew został zahamowany przez wybuch II wojny światowej. Po przegranej wojnie obronnej Polski we wrześniu 1939 r., okupant hitlerowski na mocy dekretu Adolfa Hitlera z dn. 12 października 1939 r. przekazał władzę w ręce niemieckiej władzy cywilnej. 26 października 1939 r. zostało utworzone Generalne Gubernatorstwo, które dzieliło się na dystrykty⁶¹, tak więc Wiśniew jako siedziba gminy znalazł się w dystrykcie warszawskim, powiecie siedleckim. O ile na czele dystryktu i naczelnikami powiatów byli Niemcy, to personel gminy Wiśniew stanowili wyłącznie Polacy. Okupant hitlerowski 28 listopada 1939 r. wydał zarządzenie „O zarządzie gmin polskich”. Gminy stały się odtąd narzędnikiem władz okupacyjnych. Niemieckie władze cywilne zniosły samorząd wiejski. Rozwiązano rady gminne, zarządy gmin i rady gromadzkie. Pozostały tylko organy wykonawcze: wójt, sołtysi oraz urząd gminy z sekretarzem. Najczęściej przedwojenni wójtowie i sołtysi pozostawali na swoich stanowiskach, którzy stali się funkcjonariuszami

⁵⁵ M. Wróbel, *Dzieje Wiśniewa...*, s. 18.

⁵⁶ APS, sygn. 1182, Akta gminy Żeliszew 1934, b.p.

⁵⁷ A. Zawadzki, *Administracja i ludność Wiśniewa w dwudziestolecie międzywojennym*, [w:] *Wiśniew...*, s. 50.

⁵⁸ M. Wróbel, *Dzieje Wiśniewa...*, s. 28.

⁵⁹ Statystyka Polski Seria B, z. 8a cz. I, II powszechny spis R.P. 1931, Warszawa 1933, s. 31.

⁶⁰ Dziennik Ustaw nr 31, poz. 301 z 1928 r., Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 5 marca 1928 r. o zniesieniu gmin Jasionka i Pióry w powiecie siedleckim, województwie lubelskim, s. 599.

⁶¹ K. Radziwończyk, *Okupacyjny zarząd i zbrodnie Wehrmachtu podczas agresji na Polskę 1.9.-25.10.1939*, „Wojskowy Przegląd Historyczny” nr 2, 1973, s. 119-120, 136.

niemieckich starostw. Do ich głównych zadań należała organizacja kontyngentów oraz wyznaczanie ludzi do pracy przymusowej. Mieli obowiązek wskazywania osób współpracujących z podziemiem oraz osób ukrywających Żydów⁶². Ponadto wójtowie i sołtysi organizowali prace szarwarkowe na rzecz okupanta hitlerowskiego, np. odsnieżanie zimą dróg. Okupant zezwolił na funkcjonowanie komisji doradczych przy wójcie jako organie doradczym. Jednak pełnię odpowiedzialności ponosił wójt. Komisja mogła doradzać w sprawach realizacji zarządzeń niemieckich, dbać o estetykę wsi, organizować pomoc społeczną. Komisja stanowiła rodzaj „okupacyjnego samorządu”. Wielu wójtów, sekretarzy, sołtysów i doradców pełniło swoją funkcję z polecenia podziemia⁶³.

Wójta mianował starosta i zatwierdzał szef dystryktu, np. Andrzeja Świętochowskiego na wójta gminy Wiśniew zatwierdził Ludwig Fischer. Starosta miał pełną władzę nad wójtem, kontrolował go i mógł uchylić każdą jego decyzję lub zmienić jego zarządzenie. Stosunek okupanta do władzy samorządowej na szczeblu gminy dobitnie ilustruje cytat: „Wójtowie i sołtysi mieli obowiązek dokładnego wypełniania poleceń władz okupacyjnych, byli za to osobiście odpowiedzialni. W trudnych warunkach okupacyjnych ludzie ci przyjmowali różne postawy. Niektórzy spośród wójtów i sołtysów strali się łagodzić los swych współrodaków z narażeniem własnego bezpieczeństwa; zdarzały się jednak wypadki kolaboracji z okupantem”⁶⁴.

W okresie okupacji hitlerowskiej, funkcję wójta sprawował Andrzej Świętochowski, potem od sierpnia 1944 r. funkcję sprawował Jan Grzebisz s. Bartłomieja zaś sekretarzem gminy był Jan Staśko, natomiast Jan Romańczuk pełnił funkcję pomocnika sekretarza gminy (od 1944 r. – był sekretarzem), natomiast Józef Ambroziewicz z Białk, Michał Zdeb „Sokół” oraz Michał Chomicz z Grodna byli pracownikami gminy⁶⁵. W tym okresie pracownicy gminy Wiśniew byli zaangażowani w działalność konspiracyjną związaną z polskim rządem emigracyjnym w Londynie, np. wójt Andrzej Świętochowski, Michał Zdeb – pracownik gminy. Pracownicy gminy Wiśniew z wójtem na czele, aktywnie włączyli się w pomoc dla 24 osób wysiedlonych z Zamojszczyzny w ramach akcji „Werwolf”, które zostały rozlokowane na terenie gminy. W Wiśniewie utworzono Delegaturę Polskiego Komitetu Opiekuńczego, gdzie w skład zarządu weszli: Tadeusz Gorczak – przewodniczący, Henryk Izdebski – sekretarz, Andrzej Świętochowski – skarbnik i Antoni Gawron jako członek zarządu⁶⁶.

Po zajęciu Polski przez Armię Czerwoną i ogłoszeniu Manifestu PKWN, na wzór radziecki, powołano podporządkowane hierarchicznie władze samorządowe. W Wiśniewie utworzono na mocy Dekretu PKWN z dnia 23 listopada 1944 r. Gminną Radę Narodową, organem wykonawczym był zarząd gminny, składający się z wójt-

⁶² M. Gonczar, *Samorząd wsi-historia i nowe możliwości*, Warszawa 1990, s. 27 i n.

⁶³ Tamże, s. 28.

⁶⁴ W. Ćwik, J. Reder, *Lubelszczyzna, dzieje rozwoju terytorialnego, podziałów administracyjnych i ustroju władz*, Lublin 1977, s. 147.

⁶⁵ H. Izdebski, *Wspomnienia na temat ruchu oporu w latach 1939-1944*, [w:] *Wiśniew...*, s. 174.

⁶⁶ B. Kozaczyńska, *Losy dzieci z Zamojszczyzny wysiedlonych powiatu siedleckiego w latach 1943-1945*, Siedlce 2006, s. 131.

ta, podwójciego i trzech członków wybieranych przez GRN⁶⁷. Funkcję Wójta Gminnej Rady Narodowej w Wiśniewie sprawował do 1948 r., wybrany 17 grudnia 1944 r. Jan Grzebisz, zaś funkcję podwójciego Franciszek Krasuski (1944 r.) i Wiktor Pawlik (w 1949 r.). Następnie po likwidacji zarządu gminnego, przewodniczącym prezydium został Aleksander Marczak-członek PZPR, który w latach 1949-1950 pełnił obowiązki wójta⁶⁸, zaś funkcję sekretarza gminy sprawował w latach 1944-1950 Jan Romaniuk. Do zarządu GRN w latach 1944-1949 wchodził jako członkowie: Teofil Borkowski, Franciszek Starega, Józef Koć (1944 r.), Lucjan Dołęga, Józef Dobrzyński i Wiktor Wrona (1949 r.)⁶⁹. Przewodniczącym GRN w Wiśniewie był pochodzący z Paduch Konstanty Borkowski-związany z Polskim Stronnictwem Ludowym⁷⁰. W tym okresie GRN liczyła od 21 do 26 radnych. Jeżeli chodzi o przynależność partyjną radnych, to w 1949 r. przedstawiała się następująco: 6 radnych delegowało PZPR, 6 ZSL, 4 osoby związki zawodowe a pozostałe 8 osób, to reprezentanci poszczególnych gromad⁷¹. Prezydium składało się z przewodniczącego, zastępcy i trzech członków. Na podstawie zachowanych źródeł udało mi się ustalić stan personalny Prezydium wybranego 29 czerwca 1949 r. Przewodniczącym był Józef Jurzyk zaś członkami: Julian Starega, Stanisław Orzechowski i Maksymilian Jastrzębski⁷². Jako delegat gminy Wiśniew do PRN w Siedlcach został wybrany Józef Jurzyk. Organem pomocniczym rady były komisje: Kontroli Społecznej, Finansowo-Budżetowa, Oświatowa, Drogowa, Mieszkaniowa, Zdrowia, od 1 lipca 1949 r.- elektryfikacyjna i Opieki Społecznej. W 1949 r. referentem ds. wojskowych i jednocześnie I Sekretarzem Komitetu Gminnego PZPR był Kazimierz Wójcik⁷³.

Od 28 czerwca 1946 r. gmina Wiśniew wchodziła administracyjnie do województwa lubelskiego, powiatu siedleckiego, miała obszar 7596 ha i zamieszkiwało 4848 mieszkańców⁷⁴, natomiast w 1949 r. wobec zmian administracyjnych powiat siedlecki i Gromadzką Radę Narodową w Wiśniewie włączono do województwa warszawskiego. Gmina podlegała bezpośrednio Powiatowej Radzie Narodowej w Siedlcach i pośrednio Wojewódzkiej Radzie Narodowej w Lublinie w latach 1944-1948, potem od 1949 r. WRN w Warszawie.

Gminna Rada Narodowa w Wiśniewie funkcjonowała do 1950 r., kiedy to komuniści przystąpili do zaostrzenia kursu i stalinizacji Polski. Ostatnim wójtem przed zmianami był Aleksander Marczak, zaś przewodniczącymi Gromadzkiej Rady Narodowej byli: Aleksander Jurzyk, Julian Jurzyk i Józef Jurzyk⁷⁵. W marcu

⁶⁷ Dziennik Ustaw nr 14, poz. 74, Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 23 listopada 1944 r. o organizacji i zakresie działania samorządu terytorialnego, s. 118.

⁶⁸ Archiwum Państwowe w Siedlcach (dalej: APS), Gminna Rada Narodowa w Wiśniewie powiat Siedlce (dalej: GRN Wiśniew), k. 3.

⁶⁹ Tamże, k. 4.

⁷⁰ Zniszczyć PSL. Działania Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego wobec ruchu ludowego w województwie lubelskim w latach 1944-1956, wybór, opracowanie i wstęp J. Romanek, Warszawa-Lublin 2009, s. 116.

⁷¹ APS, GRN Wiśniew, k. 4.

⁷² APS, Powiatowa Rada Narodowa w Siedlcach (dalej: PRN Siedlce), sygn. 88, k. 5, 49.

⁷³ APS, GRN Wiśniew, k. 4.

⁷⁴ Tamże, k. 3.

⁷⁵ M. Izdebski, Wykaz władz administracyjnych Wiśniewa w latach 1912-1985, [w:] Wiśniew..., s. 218.

1951 r. w skład Gminy Wiśniew wchodziło 19 gromad: Białki, Ciosny, Gostchorz, Grabianów, Helenów, Kaczory, Kosiorki, Mościbrody, Myrcha, Paduchy, Rakowiec, Sołdy, Stok Wiśniewski, Wiśniew, Wiśniew Kolonia, Wołyńce, Wołyńce Kolonia, Wólka Wiśniewska, Wólka Wołyńska⁷⁶. Po uchwaleniu przez Radę Państwa 22 lipca 1952 r. Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, władze komunistyczne powołały ustawą z dn. 25 września 1954 r.⁷⁷ Gromadzkie Rady Narodowe, które funkcjonowały do 1 stycznia 1973 r. W miejsce dotychczasowych gmin powstały nowe gromady położone na terenie jednej lub sąsiadujących ze sobą dawnych gmin. Nowe gromady miały mieć powiązania komunikacyjne, wspólne urzędy gospodarcze, kulturalne lub zdrowotne. Liczba mieszkańców miała się wahać od tysiąca do trzech tysięcy, powierzchnia od 15 do 50 km².⁷⁸

Gromady obejmowały kilka wsi, często nie mając na swoim terenie prawie żadnych instytucji użyteczności publicznej z wyjątkiem szkół. Często Gminne Spółdzielnie, ośrodki zdrowia, posterunki MO itp. pozostawały poza granicami gromady, skazując ją na niesamodzielny byt. Do zadań gromadzkich rad należało w szczególności: współdziałanie z kółkami rolniczymi, spółdzielniami produkcyjnymi, dbanie o prawidłową gospodarkę w lasach, współdziałanie ze spółdzielniami w zakresie zaopatrzenia i usług, zarząd mieniem gromadzkim, drobnymi zakładami produkcyjnymi, usługowymi, zabezpieczenie pomieszczeń i obsługa szkół podatawowych, przysposobienia rolniczego, izb porodowych, bibliotek⁷⁹.

Po reformie administracyjnej na mocy uchwały Wojewódzkiej Rady Narodowej w Warszawie nr VI/10/54 z dn. 5 października 1954 r. teren Gminy Wiśniew podzielono między gromady Białki (Białki, Borki-Kosiorki, Grabianów, Helenów, Mościbrody, Wólka Wiśniewska), gromadę Wiśniew (Ciosny, Gostchorz, Kaczory, Lipniak, który został włączony do Gminy Wiśniew od 1 września 1952 r., Myrcha, Paduchy, Sołdy, Stok Wiśniewski, Wiśniew Kolonia, Wiśniew Wieś, Wólka Wołyńska) i gromadę Wołyńce (Wołyńce i Rakowiec)⁸⁰. Następne zmiany administracyjne nastąpiły na terenie Gromady Wiśniew po odwilży październikowej 1956 r., kiedy to wsie Paduchy, Sołdy i Borki-Kosy zostały włączone do Gromady Wyrki.

Nowo wybrany radny na pierwszej sesji gromadzkiej rady narodowej składał przysięgę następującej treści: „Ślubuję uroczyście, jako radny gromadzkiej rady narodowej, pracować dla dobra Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, troszczyć się o sprawy ludu pracującego wsi, umacniać jego więź z władzą państwową, nie szczędzić swych sił dla wykonania zadań gromadzkiej rady narodowej”⁸¹.

Gromadzkie Rady Narodowe były wybierane przez ludność gromady na okres 3 lat (lata 1955-1958, 1958-1961). Od 1961 r. kadencje rad narodowych były czteroletnie. Wyboru były przeprowadzone w latach 1961, 1965, 1969⁸².

⁷⁶ APS, Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Siedlcach (dalej: PPRN Siedlce), sygn. 727, k. 11-17.
⁷⁷ Dziennik Urzędowy z 1954 r., nr 43, poz. 191, Ustawa z dnia 25 września 1954 r. o reformie podziału administracyjnego wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych.

⁷⁸ Tamże.

⁷⁹ Dz.U. 1958, nr 5, poz. 16 (tekst ujednolicony Dz.U. 1975, nr 26, poz. 139).

⁸⁰ APS, Gminna Rada Narodowa w Wiśniewie powiat Siedlce 1946-1953..., k. 4.

⁸¹ Dziennik Ustaw 1954 nr 43, poz. 191, s. 350; APS, Protokoły z sesji rady 1959r., sygn. 10, k. 100.

⁸² Daty wyborów: 5 grudnia 1954, 2 lutego 1958, 30 maja 1965 i 1 czerwca 1969.

Przed każdymi wyborami na wsiach przeprowadzono kampanię wyborczą, co oznaczało zebranie, na którym mieszkańcy mieli wysuwać swoje postulaty (np. budowa drogi, szkoły, domu ludowego). Realne postulaty stawały się programem wyborczym. Natomiast z ich wypełnieniem bywało różnie. Jednym z problemów ówczesnej administracji było rozdrobnienie. W dawnej gminie utworzono po kilka gromadzkich rad narodowych z osobnymi biurami gromadzkimi. W każdej z tych gramad należało zapewnić lokal, sprzęt biurowy i kadry. Często był z tym problem. Pensje były niskie i trudno było znaleźć kompetentne osoby do pracy.

Następnie GRN wybierała spośród radnych prezydium, które wg ustawy było organem wykonawczym i zarządzającym. Prezydium tworzyli: przewodniczący, zastępca przewodniczącego i sekretarz gromadzkiej rady narodowej. Przewodniczący prezydium wybrany przez radę musiał być zatwierdzony przez Powiatową Radę Narodową. Komisje rady opiniowały i inicjowały sprawy mające być przedmiotem sesji, kontrolowały działalność apartu prezydium i całej rady. Szefowie komisji gromadzkich nie wchodzili w skład prezydium. Sekretarz gromadzki nie wchodził odtąd w skład prezydium, stojąc na czele biura gromadzkiego złożonego z kilku urzędników (referentów). W biurze gromadzkim pracował też przewodniczący jako etatowy pracownik. Pierwsze wybory do rad gromadzkich zostały przeprowadzone 5 grudnia 1954 r. Wyborom towarzyszyła wielka akcja propagandowa. W myśl propagandy komunistycznej frekwencja zawsze zbliżała się do 100%, tyle samo głosowało na jedyną listę wyborczą – Front Jedności Narodu. Mimo, że wyniki były z góry znane, władze przywiązywały „żywcom” ściągnięte wzorce z ZSRR, dużą wagę do wyborów.

Przewodniczącym GRN w Wiśniewie w 1954 r. był Mieczysław Sadokierski, po nim funkcję przewodniczących prezydium GRN w Wiśniewie pełnili: Jan Wasilewski, Jan Duczek i Władysław Radzikowski – ten ostatni sprawował funkcję przewodniczącego prezydium do 1973 r.⁸³

W 1958 r. przewodniczącym GRN był Jan Duczek, zaś Prezydium tworzyli: Stanisław Kadej (Ciosny), Edward Wereda (Kolonia Wiśniew) i Bronisław Zabadała (Kaczory), sekretarzem był Piotr Kublik zaś po nim tę funkcję objął Marian Mazurek⁸⁴. Kolejne zmiany terytorialne na terenie Gromady Wiśniew nastąpiły w 1959 r., m.in. uchwałą GRN w Wiśniewie z dn. 19 lipca 1959 r. do Gromady Wiśniew włączono następujące wsie: Myrcha, Stok Wiśniewski, Lipniak, Wólkę Wołyńską (zostały wyłączone z Gromady Wołyńce) natomiast wsie Paduchy, Sołdy i Borki-Kosy zostały wyłączone z Gromady Borki Wyrki⁸⁵. Uchwała została przyjęta przez Prezydium na czele z przewodniczącym Janem Duczkiem, zaś sekretarzem obrad był Wiktor Pawlik z Białk. W kolejnym roku przy Prezydium GRN w Wiśniewie powołano następujące komisje:

- a) Komisja Finansów Budżetu i Planu z przewodniczącym Józefem Mirowskim (Kolonia Wiśniew) – bezpartyjny,

⁸³ M. Izdebski, *Wykaz władz administracyjnych Wiśniewa w latach 1912-1985*, [w:] *Wiśniew...*, s. 218.

⁸⁴ APS, Prezydium Gromadzkie Rady Narodowej w Wiśniewie (dalej: PGRN Wiśniew), sygn. 44, k. 1-2, Protokół nr 16/58.

⁸⁵ Tamże, sygn. 10, k. 55, Protokół nr VIII/59.

- b) Komisja Rolnictwa – przewodniczący Stanisław Orzechowski (Kolonia Wiśniew) – bezpartyjny,
- c) Komisja Oświaty Kultury i Zdrowia-przewodniczący Bolesław Rosa (Wiśniew) – członek PZPR,
- d) Komisja Drogowa i Urządzeń Gromadzkich-przewodniczący Władysław Żądelko (Ciosny) – bezpartyjny,
- e) Komisja Mandatowa – przewodniczący Edward Wereda (Kolonia Wiśniew) – członek PZPR⁸⁶;

W 1961 r. w wyniku wyborów do Gromadzkiej Rady Narodowej weszło 23 osoby⁸⁷, przewodniczącym Prezydium GRN w Wiśniewie został Jan Duczek natomiast Bolesław Rosa (Wiśniew), Aleksander Myszkowski i Konstanty Borkowski – członkami⁸⁸. Przewodniczącym Komisji Finansów został Bolesław Rosa (Wiśniew) – do prac komisji spoza rady powołano: Lucjana Dołęgę (Ciosny) i Józefa Kuczyńskiego⁸⁹, Komisja Rolnictwa i Zaopatrzenia Ludności- Aleksander Myszkowski- spoza rady do komisji włącznie: Władysława Żądelko (Ciosny), Juliana Orzechowskiego (Kolonia Wiśniew) i Juliana Kocia (Gostchorz)⁹⁰, Komisji Oświaty, Kultury i Spraw Socjalnych-Zeonon Kościacz-spoza rady do tej komisji włączono: Zbigniewa Tyczyńskiego, Irenę Kowalewską i Henryka Izdebskiego⁹¹, Komisja Mienia Gromadzkiego-Konstanty Borkowski z Paduch i Komisja Mandatowa-Stanisław Orzechowski (Kolonia Wiśniew)⁹².

W tym okresie prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej działało kolegialnie, gromadzka rada narodowa mogła odwołać prezydium lub poszczególne osoby wchodzące w jego skład i dokonać nowego wyboru⁹³.

Kolejną reformę administracyjną obecna gmina Wiśniew przeżyła w 1973 r., kiedy to na mocy ustawy z 29 listopada 1972 r., od 1 stycznia stała się ponownie gminą⁹⁴. Na czele Gminnej Rady Narodowej stał naczelnik, którego powoływał przewodniczący prezydium wojewódzkiej rady narodowej⁹⁵ i wykonywał zarządzenia nadrzędnych organów władzy państwowej. Naczelnikiem Gmin-

⁸⁶ Tamże, Protokoły z posiedzeń komisji 1958-1965, sygn. 26, Protokół składów komisji radzieckich przy Prezydium GRN Wiśniew, 11 stycznia 1960 r., k. 95.

⁸⁷ Tamże, Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Wiśniewie, sygn. 1, Ogłoszenie Powiatowej Komisji Wyborczej z dn. 24 kwietnia 1961 r., k. 41: Jan Wasilewski, Mieczysław Pachecka, Stanisław Orzechowski, Bolesław Rosa, Stanisława Ługowska, Józef Mirowski, Jan Duczek, Henryk Markiewicz, Zenon Kościacz, Bronisław Zabadała, Eugeniusz Dołęga, Łucja Jóźwik, Stanisław Myrcha, Władysław Myrcha, Stanisław Myrcha s. Jana, Aleksander Koć, Julian Kleszcz, Kazimierz Księżopolski, Aleksander Myszkowski, Feliks Łagozin, Konstanty Borkowski, Teofil Ługowski, Marian Charczuk.

⁸⁸ Tamże, Proponowany skład Prezydium i Komisji Radzieckich Gromadzkiej Rady Narodowej w Wiśniewie pow. Siedlce, Wiśniew, dn. 25 kwietnia 1961 r., k. 26.

⁸⁹ Tamże, Uchwała nr III/5/61, k. 24.

⁹⁰ Tamże.

⁹¹ Tamże.

⁹² Tamże, Plany pracy GRN 1959, sygn. 1, Uchwała nr II/4/61, k. 21.

⁹³ Dz. U. z 1954 r., nr 43, poz. 191, Ustawa z dnia 25 września 1954 r. o reformie podziału administracyjnego wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych.

⁹⁴ Dz. U. z 1972 r., nr 49, poz. 312, s. 474.

⁹⁵ A. Ajnenkiel, *Administracja w Polsce*, Warszawa 1975, s. 178.

nej Rady Narodowej został Andrzej Pawełczak, zaś przewodniczącym GRN Władysław Radzikowski, Jan Wasilewski – zastępca przewodniczącego, Julian Bielecki – członek prezydium, Konstanty Borkowski-członek prezydium, Jan Uziębło – członek prezydium i Władysław Żądelek-członek prezydium⁹⁶, następnie po Wł. Radzikowskim funkcję przewodniczącego objął Lucjan Szewczak⁹⁷. W Gminnej Radzie Narodowej funkcjonowały następujące komisje: Planu, Budżetu i Finasów oraz Spraw Komunalnych i Zaopatrzenia z przewodniczącym Konstantym Borkowskim, Rolnictwa-przewodniczący Władysław Żądelek, Oświaty, Kultury i Spraw Socjalnych-przewodniczący Jan Uziębło, Ładu i Porządku Publicznego-przewodniczący Julian Bielecki⁹⁸. Kolejnymi naczelnikami gminy w latach 1979-1990 byli: Zbigniew Kowaluk i Stanisław Kanicki z Paduch, zaś funkcję przewodniczącego GRN sprawowali: Andrzej Andrzejczyk, Kazimierz Czarnecki, Antoni Okniński, Stanisław Czarnog, Tadeusz Zegardło⁹⁹.

Po likwidacji w 1973 roku gminy Domanice, część miejscowości została, m.in. Domanice, Domanice Kolonia, Podzdrój, Przywory Duże, Zażelazna, Pieńki, Łupiny, Kolonie Śmiary, Śmiary Mroczy, Daćbogi i Pluty¹⁰⁰ włączona do gminy Wiśniew. Również jeżeli chodzi o przynależność administracyjną GRN w Wiśniewie, to w ramach nowej reformy, gdzie od 1 czerwca 1975 r. zniesiono powiaty, znalazła się w województwie siedleckim, w którym pozostawała do 31 grudnia 1998 r. W wyniku przemian społeczno-ustrojowych po 4 czerwca 1989 r. ponownie wrócono do nazwy gmina i wójta. Na mocy ustawy z 8 marca 1990 r. przywrócono samorząd terytorialny. Przełamano monopol państwa komunistycznego w dziedzinie polityki, władzy publicznej, finansów, własności publicznej i administracji publicznej¹⁰¹. 27 maja 1990 r. odbyły się wybory do rad gmin, w których wybrano 21 radnych z terenu gminy Wiśniew. 4 czerwca 1990 r. w tajnym głosowaniu radni wybrali Marka Izdebskiego z Wiśniewa na Przewodniczącego Rady, zaś Wiceprzewodniczącymi zostali wybrani: Zygmunt Koć (Przywory Duże) i Józef Rybaczewski (Sóldy). Następnie 17 czerwca w tajnym głosowaniu Rady Gminy został wybrany wójtem gm. Wiśniew Tadeusz Zegardło¹⁰². Skład Zarządu Gminy przedstawiał się następująco: Tadeusz Zegardło – przewodniczący, Wiesław Bazak z Mościbród – członek, Franciszek Chromiński z Radomyśli – członek i Józef Rybaczewski z Sól – członek¹⁰³.

Na początku lat 90-tych XX w. nastąpiła również zmiana terytorialna gminy. 2 kwietnia 1991 r. została reaktywowana gmina Domanice, do której przyłączono decyzją prezesa Rady Ministrów Tadeusza Mazowieckiego¹⁰⁴, 22 wsie, które doty-

⁹⁶ *Kroniki Gminy Wiśniew z lat 1973-2006*.

⁹⁷ M. Izdebski, *Wykaz władz administracyjnych Wiśniewa w latach 1912-1985*, [w:] *Wiśniew...*, s. 218.

⁹⁸ *Kroniki Gminy Wiśniew z lat 1973-2006*.

⁹⁹ Tamże.

¹⁰⁰ K. T. Niedziółka, *Dzieje Domanic 1548-2002*, Siedlce 2005, s. 62; *Ziemia Domanicka historia i teraźniejszość*, Domanice Kolonia 2002, s. 16.

¹⁰¹ Dz. U. z 2001 nr 142, oz. 1591.

¹⁰² „Echo Wiśniewa”. Pismo społeczno-kulturalne, s. 2.

¹⁰³ Tamże.

¹⁰⁴ http://pl.wikipedia.org/wiki/Premierzy_Polski; „Echo Wiśniewa”. Pismo społeczno-kulturalne, nr 1, 1991, s. 1.

chczas należały do gminy Wiśniew. Po tych zmianach do gminy Wiśniew weszły następujące wsie: Borki-Kosiorki, Borki-Paduchy, Borki-Sółdy, Ciosny, Daćbogi, Gostchorz, Helenów, Kaczory, Lipniak, Mościbrody, Mrocзки, Myrcha, Nowe Okniny, Okniny Podzdrój, Pluty, Radomyśl, Stare Okniny, Stok Wiśniewski, Śmiary, Tworki, Wiśniew, Wiśniew-Kolonie, Wólka Wiśniewska, Wólka Wołyńska i Zabłocie¹⁰⁵. W skład gminy weszło 27 sołectw, które zamieszkuje 5750 osób¹⁰⁶. Nowa reforma administracyjna Polski z dniem 1 stycznia 1999 r. wprowadziła 3-stopniową strukturę podziału terytorialnego na: województwa, powiaty i gminy. Gmina Wiśniew znalazła się w województwie mazowieckim, powiecie siedleckim. 10 listopada 2002 r. zostały przeprowadzone bezpośrednie wybory, które wyłoniły wójta gminy Wiśniew w osobie Krzysztofa Kryszczuka, jego zastępcą został Stanisław Kanicki z Paduch, zaś przewodniczącym Rady Gminy Janusz Markiewicz, wiceprzewodniczącym Antoni Pogonowski, przewodniczącym Komisji Rewizyjnej Józef Orzyłowski, przewodniczącym Komisji Oświaty Kultury Sportu i Turystyki, Zdrowia i Spraw Socjalnych Krzysztof Purzycki, przewodniczącym Komisji Prawa Porządku Publicznego Ochrony Środowiska i Ochrony Przeciwpożarowej Waldemar Jasiński i przewodniczącym Komisji do Spraw Gospodarczych i Finansów Budżetu Planowania i Rolnictwa Józef Jastrzębski¹⁰⁷.

W 2003 r. nastąpiła zmiana na stanowisku sekretarza urzędu gminy, na emeryturę odeszła Maria Hawryluk, zaś nowym sekretarzem została Ewa Wiśniewska z Radomyśli¹⁰⁸.

W kolejnych wyborach do rad gmin, które odbyły się 12 listopada 2006 r. Wójtem Gminy Wiśniew został wybrany Krzysztof Kryszczuk, który 3 grudnia 2006 r. złożył uroczystą przysięgę następującej treści: „Obejmując urząd wójta gminy, uroczyste ślubuję, że dochowam wierności prawu, a powierzony mi urząd sprawować będę tylko dla dobra publicznego i pomyślności mieszkańców gminy. Tak mi dopomóż Bóg¹⁰⁹”. Przewodniczącym Rady Gminy został wybrany Józef Orzyłowski z Radomyśli, wiceprzewodniczącym Beata Pasztor z Wiśniewa. Ponadto zostały wyłonione następujące komisje:

1. Komisja ds. Gospodarczych, Finansów, Budżetu, Planowania i Rolnictwa z przewodniczącym Józefem Jastrzębskim (Wiśniew – Kolonia),
2. Komisja Prawa, Porządku Publicznego, Ochrony Środowiska i Ochrony Przeciwpożarowej z przewodniczącym Tomaszem Dąbrowskim, (Wiśniew),
3. Komisja Oświaty, Kultury, Sportu i Turystyki, Zdrowia i Spraw Socjalnych z przewodniczącym Antonim Wiszniewskim, (Radomyśl),
4. Komisja Rewizyjna z przewodniczącym Grzegorzem Wielgórskim¹¹⁰ (Tworki).

¹⁰⁵ *Informator Gminy Wiśniew. Gminne wieści, styczeń-kwiecień 2006.*

¹⁰⁶ *Kronika Gminy Wiśniew, dane z 1992 r.*

¹⁰⁷ *Kroniki Gminy Wiśniew z lat 1973-2006.*

¹⁰⁸ J. Markiewicz, *Zmiana na stanowisku sekretarza Urzędu Gminy*, „Tygodnik Siedlecki”, nr 14, z 6 kwietnia 2003 r., s. II.

¹⁰⁹ „Gminne Wieści”. *Informator Gminy Wiśniew*, nr 19, listopad-grudzień 2006, s. 4.

¹¹⁰ Tamże.

Kolejne wybory samorządowe odbyły się 21 listopada 2010 r., w których na kolejną kadencję został wybrany wójtem gminy Wiśniew Krzysztof Kryszczuk. Przewodniczącym Rady Gminy został Józef Orzyłowski z Radomyśli. Uchwałą Rady Gminy Wiśniew z dnia 5 grudnia 2010 r. powołano składy osobowe Stałych Komisji Rady Gminy. Przedstawiają się one w następujący sposób:

1. Komisja ds. Gospodarczych, Finansów, Budżetu, Planowania i Rolnictwa: Tadeusz Dąbrowski – przewodniczący (Śmiary),
2. Komisja Prawa, Porządku Publicznego, Ochrony Środowiska i Ochrony Przeciwpożarowej z przewodniczącym Tomaszem Dąbrowskim (Wiśniew),
3. Komisja Oświaty, Kultury, Sportu i Turystyki, Zdrowia i Spraw Socjalnych z przewodniczącym Antonim Wiszniewskim (Radomyśl),
4. Komisja Rewizyjna z przewodniczącym Waldemarem Jasińskim¹¹¹ (Łupiny).

Obecnie gmina Wiśniew obejmuje 126 km², którą zamieszkuje ponad 6000 mieszkańców. Ponad 160 letnie udokumentowane tradycje samorządowe Wiśniewa, jego znaczenie historyczne (w tym miejscu przypomnę, że Wiśniew jako miejscowość królewska jest po raz pierwszy wzmiankowana w dokumencie biskupa krakowskiego Wojciecha Jastrzębca 9 lipca 1418 r.) polityczne i kulturalne w mikroregionie jak najbardziej potwierdzają, że taka miejscowość zasługuje na posiadanie własnego herbu. Pozytywną opinię o projekcie herbu gminy wydała 24 maja 2013 r. Komisja Heraldyczna, którą zaakceptował Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, a Rada Gminy Wiśniew na uroczystej sesji 27 października 2013 r. podjęła uchwałę o przyjęciu i używaniu herbu i insygniów.

¹¹¹ „Gminne Wieści”. Informator Gminy Wiśniew, nr 31, grudzień 2010, s. 4.

Wykaz wójtów, przewodniczących gminnej rady narodowej i naczelników gminy Wiśniew w latach 1894-2014

L.p.	Nazwisko i imię	Okres pełnienia funkcji
Wójtowie		
1.	Duk Michał	1894-1897
2.	Kacprzak Andrzej	1898-1905
3.	Wiewiórka Jan	1905-1914
4.	Kacprzak Andrzej	1914-1918
5.	Duk Jan	1918-1921
6.	Kacprzak Jan	1921-1923
7.	Jurzyk Piotr	1923-1924
8.	Świętochowski Andrzej	1924-1941
9.	Grzebisz Jan s. Bartłomieja	1941-1948
10.	Marczak Aleksander	1948-1954
Przewodniczący Gminnej Rady Narodowej		
1.	Borkowski Konstanty	1946-1948
2.	Jurzyk Aleksander s. Józefa	1948-1948
3.	Jurzyk Julian	1948-1949
4.	Jurzyk Józef s. Stanisława	1949-1954
5.	Sadokierski Mieczysław	1954-1954
6.	Wasilewski Jan	1955-1959
7.	Duczek Jan	1959-1972
8.	Radzikowski Władysław	1972-1973
9.	Szewczak Lucjan	1973-1975
10.	Andrzejczyk Andrzej	1975-1978
11.	Czarnecki Kazimierz	1978-1981
12.	Okniński Antoni	1981-1984
13.	Czwarnog Stanisław	1984-1988
14.	Zegardło Tadeusz	1988-1990
Naczelnicy Gminy		
1.	Pawelczak Andrzej	1973-1979
2.	Kowaluk Zbigniew	1979-1984
3.	Kanicki Stanisław	1984-1990

Wójtowie		
1.	Zegradło Tadeusz	1990-2002
2.	Kryszczuk Krzysztof	2002-2014
Przewodniczący Rady Gminy		
1.	Izdebski Marek	1990-1994
2.	Sachanowicz Katarzyna	1994-1998
3.	Sachanowicz Katarzyna	1994-2002
4.	Markiewicz Janusz	2002-2006
5.	Orzyłowski Józef Stanisław	2006-2010
6.	Orzyłowski Józef Stanisław	2006-2014

Źródło: *Pamiętna Książka Siedleckiej Guberni* na rok 1897, 1903, 1905; Wiśniew 1419-1985, Siedlce 1986; M. Wróbel, *Dzieje Wiśniewa w latach 1918-2006*, Siedlce 2006, mps pr. mgr obronionej na Wydziale Humanistycznym Akademii Podlaskiej w Siedlcach; wywiad wójta Gminy Wiśniew Krzysztofa Kryszczuka udzielony autorowi w dniu 28 sierpnia 2013 r.

DODATEK 2^{gi} DO N^{ru} 25

DZIENNIKA GUBERNII LUBELSKIEJ

w Lublinie dnia 9^{go} 21 Czerwca 1845 roku.

Wydział i Sekcja Skarbu.

RZĄD GUBERNIALNY LUBELSKI.

Nr. 49722/20022. W zastosowaniu się do Artykułu 125 Postanowienia Rady Administracyjnej względem ukrócenia wyrobu i nadmiernego używania wódki wydanego, Rząd Gubernialny ogłasza przy niniejszym:

a, Wykaz Karczem i Szynków we wsiach i na traktach w Powiecie Siedleckim, na rok 1845, utrzymywanych, do których patentu propinacyjne wydane byćż mogą.

b, Wykaz Karczem i Szynków w tymże Powiecie, które jako od wsi i Miast odosobnione uchylone zostały. Lublin dnia 11/23 Maja 1845 r.

Gubernator Cywilny Generał Major ALBERTOW Naczelnik Kancellaryi RADZISZEWSKI

Lit. A. Wykaz Karczem i Szynków w każdej szczególności Gminie do których Patentu Szynkarskie nadal wydane byćż mogą.

Numer porządkowy	Nazwisko Gminy	Wymienienie miejsc do którego Patent Szynkarski na rok 1845 wydanym byćż może	Ilość karczem	Numer porządkowy	Nazwisko Gminy	Wymienienie miejsc do którego Patent Szynkarski na rok 1845 wydanym byćż może	Ilość karczem
1	Borki Paduchy	Borki Wyrki	1	21	Bachorza	Bachorza	1
2	Starawieś	Borzychy	1	22	Syroczyn	Borki	1
3	Kielpieniec	Białobrzegi	1	23	Pruszczyn	Błogoszcz	1
4	Kudaczyn	Bielany Borysy	1	24	Repki	Borychów	1
5	Krześlin	Borki	1	25	Długie Kamińskie	Buczyn Szlachecki	1
6	ditto	Brzozów	1	26	Jartypory	Brzozów	1
7	Kowiessy	Bielany Jarosławy	1	27	Wiszniew	Baranek	1
8	Borki Paduchy	Borki Kosioroki	1	28	Wyszków	Bale	1
9	Chruszczówka	Buczyn Ruski	1	29	Wodynie	Budy	1
10	Cielemece	Bzów	1	30	Wodynie	Brodki	1
11	Bachorza	Błonie małe	1	31	Broszków	Broszków	1
12	Patrykozy	Bałki	1	32	Bachorza	Brodacze	1
13	ditto	Bujały Mikosze	1	33	Borki Paduchy	Borki Paduchy	1
14	Kołodziej	Borek	1	34	Wiszniew	Białki	1
15	ditto	Bojewo	1	35	Czerniejów	Czerniejów	1
16	ditto	Brzoska	1	36	Sterdyn	Chądzyń	1
17	Kupientyn	Budy Kupientyńskie	1	37	Borki Paduchy	Chromna	1
18	Bachorza	Bohy i Baczki	1	38	Chruszczówka	Chruszczówka	1
19	ditto	Błonie wielkie	1	39	Strussy	Czarnoty	1
20	Wierzbice Strupki	Bujały Gniewosze	1	40	Czekanów	Czekanów	1

Źródło: http://www.dziewule.strefa.pl/okolica_wykaz_karczem_1845.html

Гминныя Управленія.

Вишневь — (въ дер. Вишневь) — войтъ Иванъ Вевіор-
ка, писарь Осипъ Ивановичъ Борковскій.

Водыне — (въ дер. Водыняхъ) — войтъ Францъ Влода-
рекъ, писарь Константинъ Ивановичъ Кашинскій.

Доманицы — (въ дер. Доманицахъ) — войтъ Матвѣй
Шкляржъ, писарь Станиславъ Ивановичъ Грон-
чевскій.

Желишевъ — (въ дер. Желишевѣ) — войтъ Петръ Ро-
екъ, писарь Леопольдъ Матвѣевичъ Дмовскій.

Źródło: *Pamiętna Książka Siedleckiej Guberni na rok 1896*, s. 82.

Гминныя Управленія.

Вишневь — (въ дер. Вишневь) — войтъ Андрей Кац-
пржакъ, писарь Осипъ Борковскій.

Водыне — (въ дер. Водыняхъ) — войтъ Францъ Вло-
дарекъ, писарь Константинъ Кашинскій.

Доманицы — (въ дер. Доманицахъ) — войтъ Матвѣй
Шкляржъ, писарь Станиславъ Грончевскій.

Źródło: *Pamiętna Książka Siedleckiej Guberni na rok 1904*, s. 141.

Гминныя Управленія.

Вишневь — (въ дер. Вишневь) — войтъ Иванъ Вевіорка, писарь Осипъ Ивановичъ Борковскій.

Водыне — (въ дер. Водыняхъ) — войтъ Францъ Влодарекъ, писарь Константинъ Ивановичъ Кашинскій.

Доманицы — (въ дер. Доманицахъ) — войтъ Матвѣй Шкляржъ, писарь Станиславъ Ивановичъ Грончевскій.

Желишевъ — (въ дер. Желишевѣ) — войтъ Петръ Рокъ, писарь Леопольдъ Матвѣевичъ Дмовскій.

Źródło: *Pamiętna Książka Siedleckiej Guberni na rok 1906*, s. 127

2. Предѣлы гминны определяются Уездными Начальниками по соглашенію съ Судебною въ уездъ властію, — и окончательно утверждаются Правительственною Комиссіею Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ, по представленію Губернскаго Правленія.

3. При опредѣленіи предѣловъ каждой гминны, обращается особое вниманіе на пользу службы, мѣстныхъ потребности и желаніе владѣльцевъ нѣтъ.

4. Въ каждой сельской гминѣ, долженъ быть особый Войтъ. Право быть Войтомъ гминны сопряжено съ вотчиннымъ правомъ владѣнія нѣтъ. Должность эта исполняется бесплатно; но для занятія оной необходимо имѣть опредѣленнымъ для того въ законѣ качества.

5. Сообразно основанію, въ предыдущей статьѣ указанному:

a, владѣлецъ нѣтъ, которое, по силѣ первой статьи настоящаго Указа, можетъ составлять отдельную гмину, признается по закону Войтомъ этой гминны;

б, если гмина будетъ состоять изъ нѣсколькихъ нѣтъ, изъ коихъ каждое заключаетъ въ себѣ не менѣе 10 дв-

2. Obręb gmin proponują Naczelnicy Powiatów za porozumieniem się z Władzą Sądową w Powiecie, — a Komisya Rządowa Spraw Wewnętrznych i Duchownych, na przedstawienie Rządu Gubernialnego, stanowczo je oznacza.

3. Przy oznaczaniu obrębu każdej z gmin należy mieć wzgląd na dobro służby, miejscowe potrzeby i życzenia właścicieli ziemskich.

4. W każdej gminie wiejskiej, winien być osobny Wójt. Urząd Wójta Gminy przywiązany jest do dominium, to jest, do tytułu dziedzictwa, i jest bezpłatny; wazkże do sprawowania jego potrzeba posiadać odpowiednie kwalifikacye prawem przepisane.

5. Z zasady artykułu poprzedzającego:

a, właściciel nieruchomości ziemskiej, która, stosownie do artykułu pierwszego niniejszego Uказу, stanowić może oddzielną gminę, jest z prawa Wójtem tóże Gminy

b, jeżeli gmina składać się będzie z kilku majtności ziemskich, obejmujących najmniej po dziesięć domów mieszkalnych

Źródło: *Dziennik Praw Królestwa Polskiego*, t. 53, 1859 r., s. 5-7.

8. Холмский уезд.

Города: Холм, Равель, Воеславичи, Савинь, Пучахов, Павлов.

Сельские гмины: Цинкови, Свдланце, Ольховец, Букова, Стопане, Лашно, Рейовице, Холм, Раколуны, Воеславиче, Жукуд, Доросув, Свирже, Березинский.

9. Грубневский уезд.

Города: Грубнев, Дубенка, Ухав, Грабовице, Городло, Крылов.

Сельские гмины: Стрильцы, Ярославцы, Молодатычи, Монастычи, Грубнев, Стриков, Грабовице, Монастычи, Вербоковичи, Козава, Крылов, Мирче, Менте.

10. Томашовский уезд.

Города: Томашов, Тимович, Комаров, Лацков, Ярчов.
Сельские гмины: Рогузно, Котляне, Комаров, Тимович, Криница, Тарноватка, Рахав, Лацков, Потуржине, Долгобичев, Телятив, Ярчов, Майдак-горный.

VII. По Сидлецкой губернии.

1. Сидлецкий уезд.

Города: Сидлеца, Морди, Мокободы.

Сельские гмины: Скупе, Касюляне, Тарнов-Вельан, Нависея, Мори, Стара-Вель, Жаминев, Скуржес, Вилшени, Лисонка, Чурилы, Юри-Велье, Крулова-Нива, Збунин, Истрембе, Доманица, Водице, Серочань.

2. Венгровский уезд.

Города: Венгров, Мадна, Ляте, Канювиче.

Сельские гмины: Платковича, Престинь, Садово, Стотек, Мадна, Рухна, Йови, Коритница, Стара-Вель, Вилков, Грембков, Ловка, Лохов, Борже, Осонно, Чаротголь, Саводенка.

3. Соколовский уезд.

Города: Соколов, Стердич, Коссов.

Сельские гмины: Коссов, Стердичи, Дембе-Ново, Ольшань, Пржезданте, Сабие, Вуля, Иблоня, Репки, Дрогичинь, Корчов, Вироземби, Ковеси, Кудельчинь, Грохов.

4. Константиновский уезд.

Города: Лянов, Сарнаи, Лосице, Константинов.

8. Powiat Chotomski.

Miasta: Chotom, Rejowiec, Wojlawice, Sawin, Puchaczow, Pawlow.

Gminy Wiejskie: Cychow, Siedliszcze, Olchowice, Bukowa, Stolpie, Liszno, Rejowiec, Chotom, Rakolupy, Wojlawice, Zmudzi, Dorobusk, Swirze, Berezinska.

9. Powiat Hrubieszowski.

Miasta: Hrubieszow, Dabienka, Uchsa, Grabowice, Chorodlo, Krylow.

Gminy Wiejskie: Strzelce, Jarostawice, Molodajtsze, Moniatysze, Hrubieszow, Stryzow, Grabowice, Miazys, Werbkowice, Kozodawy, Krylow, Mirze, Migkie.

10. Powiat Tomaszowski.

Miasta: Tomaszow, Tykowice, Komarow, Laszczow, Jarzczow.
Gminy Wiejskie: Bogodna, Kotlice, Komarow, Tykowice, Krynice, Tarnawatka, Rachad, Kaszczow, Poturzyn, Dalbobyeczow, Tielaty, Jarzczow, Majdan-Gorny.

VII. GUBERNIA SIDLECKA.

1. Powiat Siedlecki.

Miasta: Siedlece, Mordy, Mokobody.

Gminy Wiejskie: Skupie, Krzeslin, Tarkow-Wielki, Niviska, Moridy, Stara-Wies, Zelazow, Skurze, Wisznio, Jasienka, Czuryly, Plory-Wielkie, Krolowa-Niva, Zbuczyn, Jastrzebie, Domаница, Wedynie, Sereczyn.

2. Powiat Wegrzowski.

Miasta: Wegrzow, Miedzna, Liv, Kamieńczyk.

Gminy Wiejskie: Platkowica, Prostyn, Sadowo, Stoczek, Miedzna, Rachna, Jaczew, Korynica, Stara-Wies, Wyszow, Grehkow, Lejki, Lochow, Borze, Osowno, Czarneglow, Sinolka.

3. Powiat Sokolowski.

Miasta: Sokolow, Sterdy, Kossow.

Gminy Wiejskie: Kossow, Sterdy, Dembe-Nowe, Olczew, Przeczdelatka, Sabnie, Bujaly, Jablonna, Repki, Drobiczyn, Korczow, Wyrozyby, Kowiesy, Kudeleczyn, Grehchow.

4. Powiat Konstantynowski.

Miasta: Janow, Sarnaki, Losice, Konstantynow.

Wojlawice i Rejowiec przynależą do powiatu Chotomskiego.

Źródło: Dziennik Praw Królestwa Polskiego, t. 67, 1867, s. 376-377.

Źródło: Wójt Andrzej Świętochowski, post. Jan Więckowski z radnymi przed budynkiem gminy w Wiśniewie lata 30-te XX wieku, ze zbiorów prywatnych Antoniego Okińskiego z Wiśniewa.

26

Uchwała Nr. VIII/12/59

Gromadzkiej Rady Narodowej w Wiśniewie pow. Siedlce
z dnia 19 lipca 1959 roku.

y o z y : Włączenia wsi do Gromady Wiśniew.

Gromadzka Rada Narodowa Wiśniew działając na zasadzie art. 78
ust. 1. Ustawy z dnia 25 stycznia 1958 r. o Radach Narodowych
Dz. U. Nr. 5 poz. 16. po uprzednim zasięgnięciu opinii od mieszkańców
wsi p e s t a n a w i a wystąpić z wnioskiem do Prezydium
Powiatowej Rady Narodowej w Siedlcach o włączenie następujących
wsi do Gromady Wiśniew:

1. wies Myrcha	- z Gr. Wołyńce
2. " Stok Wiśniewski	z Gr. Wołyńce
3. " Lipniak	z Gr. Wołyńce
4. " Wólka Wołyńska	" Wołyńce.
5. " Paduchy	z Gr. Borki- Wyrki
6. " Sokoły	z Gr. Borki Wyrki
7. " Borki - Kosy	z Gr. Borki- Wyrki.

Ustalenie. Art. 78 ust. 1.
z dn. 25.01.1958r. Dz. U.
poz. 16.

Członek Prezydium Gr. R. N.

(St. K a d e j)

Radziej

Przewodniczący Gr. R. N.

Januch
(J. D u c z e k)

Źródło: APS, Prezydium Gromadzkiej Rady w Wiśniewie, sygn. 10

O g ł o s z e n i e
=====

Powiatowa Komisja Wyborcza podaje do wiadomości,
że w wyniku wyborów do Gromadzkiej Rady Narodowej
w Wiśniewie, w skład Gromadzkiej Rady Narodowej weszły
następujące osoby:

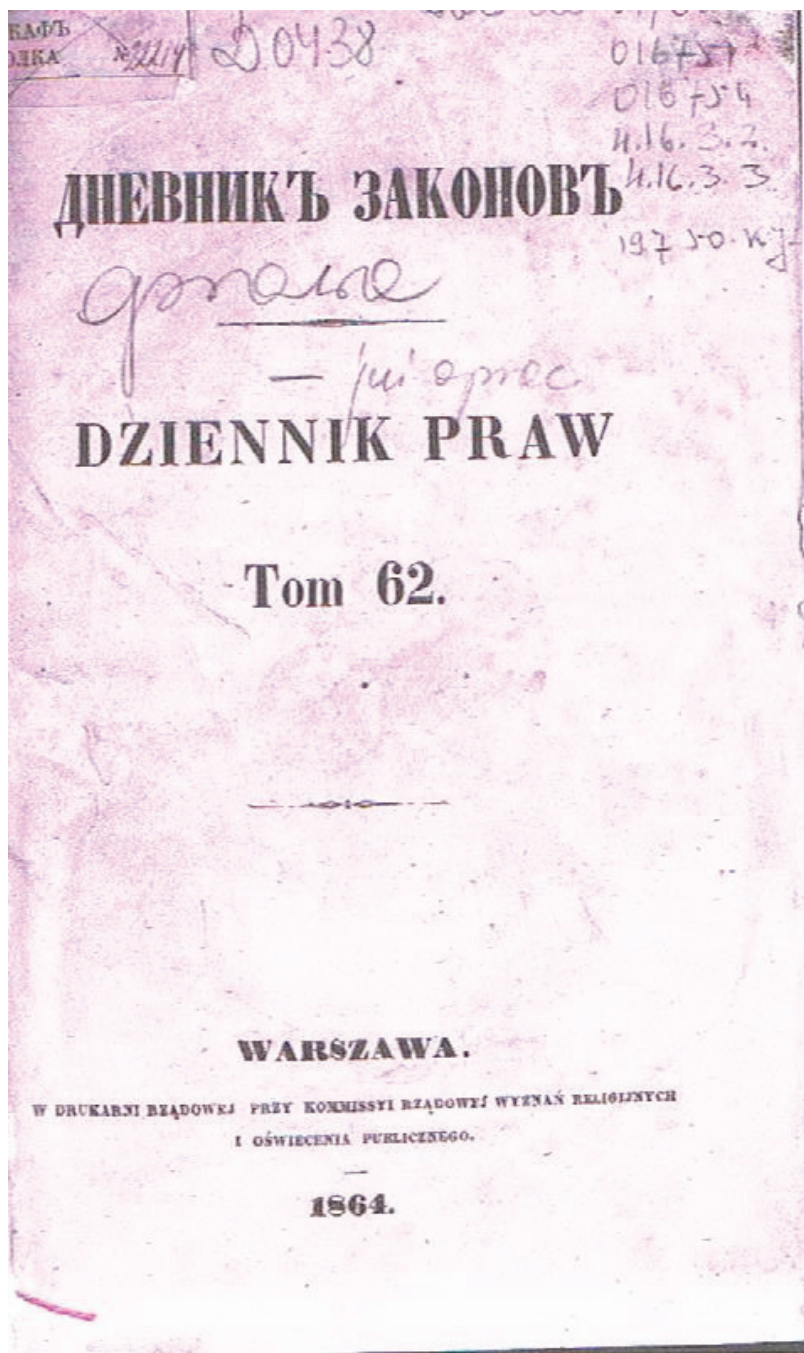
1. Wasilewski Jan
2. Pachecka Mieczysław
3. Orzechowski Stanisław
4. Rosa Bolesław
5. Ługowska Stanisława
6. Mirowski Józef
7. Duczek Jan
8. Markiewicz Henryk
9. Koślacz Zenon
10. Zabadała Bronisław
11. Dołęga Eugeniusz
12. Józwik Lucja
13. Myrcha Stanisław
14. Myrchą Władysław
15. Myrcha Stanisław s. Jana
16. Koć Aleksander
17. Kleszcz Julian
18. Książkowski Kazimierz
19. Myszkowski Aleksander
20. Łagozin Feliks
21. Borkowski Konstanty
22. Ługowski Teofil
23. Charczuk Marian

Przewodniczący

Źródło: APS, Prezydium Gromadzkiej Rady w Wiśniewie, sygn. 1.

Źródło: Budynek Urzędu Gminy w Wiśniewie z 1986 r. ze zbiorów prywatnych autora.

схода, смотря по важности дела: или податывают наказания по решению Уездного Начальника, или передаются суду, на основании инструкций, которыми на сей предмет будут даны.

Ст. 10. На время существования в Царств Польском военно-полицейского управления, возлагается на местных военных начальников особенное попечение о образовании и правильном ходе гражданского и сельского управления. Военным Уездным Начальникам временно присваиваются все те права, которые настоящим указом предоставлены Губернаторам и Уездным гражданским Начальникам, а сие последние являются в обязанность, во всех действиях, относительно гражданского и сельского управления, вполнать подчиняться руководству и распоряжениям местных военных начальников и, без разрешения их, не налагать взысканий на гражданские и сельские должностные лица.

I. ОБРАЗОВАНИЕ ГМИННОГО УПРАВЛЕНИЯ.

A. О Составе Управления.

Ст. 11. Гминное управление составляют:

- а) гминный сход;
- б) гминный войт, по одному в каждой гмине;
- в) солтысы, и
- г) гминный суд и лавники.

Сверх того, гминим могут иметь, буде найдут нужным, особых гминных писарей, сборщиков податей, смотрителей училищ и больниц, лесных и полевых сторожей и других лиц для хозяйственных должностей.

Ст. 12. Местом сбора гминного схода и гминного суда назначается селение гминим, находящееся в

Землях, допущены, согласно до важности предмета: или уступить каре через Начальника Повиату вымерзшей, или под суд отданы останутся, на засаде выдаст их мажорской особе в той мере инструкции.

Art. 10. W ciągu trwania w Królestwie Polskiem wojenno-policyjnego zarządu, szczególne staranie o zaprowadzenie i należyty bieg wiejskiej administracyi, wkłada się na miejscowych Wojennych Naczelników. Wojennym Powiatowym Naczelnikom nadają się czasowo wszelkie prawa, mocą niniejszego Ukazu, Gubernatorom i Naczelnikom Powiatowym Cywilnym służące. — Tym zaś ostatnim poleconem zostaje, we wszelkich czynnościach wiejskiej administracyi, ulegać w zupełności kierunkowi i rozporządzeniom Wojennych miejscowych Naczelników i żadnych kar bez ich decyzji na urzędników wiejskich nie wymierzać.

I. ORGANIZACYA ADMINISTRACYI GMINNEJ.

A. O składzie Administracyi.

Art. 11. Administracyą gminy składają:

- a) Zebranie gminy;
- b) Wójt gminy, jeden na gminę;
- c) Soltysi, i
- d) Sąd gminy z Ławnikami.

Oprócz tego, w razie uznanej potrzeby, gminy mogą mieć osobnych Pisarzy gminnych, Poborców podatków, Inspektorów szkółek i szpitali, gajowych, stróżów pół gminnych i innych ekonomicznych oficyalistów.

Art. 12. Na miejsce zbierania się Zebrania i Sądu gminnego, wyznacza się wieś w pośrodku gminy położoną

Źródło: Dziennik Praw Królestwa Polskiego, t. 62, 1864, s. 42-43.

жетей, хотя бы однимъ голосомъ, болѣе половины всѣхъ участвующихъ въ сходѣ. Если же сходъ раздѣлится на двѣ половины, равныя по числу голосовъ, то большинство считается на той сторонѣ, съ которою согласится гминный войтъ.

Ст. 19. За каждыя лица, участвующи на сходѣ, считается одинъ голосъ.

Ст. 20. Для рѣшенія дѣлъ, касящихся распоряженія общественнымъ недвижимымъ имуществомъ, всей гминѣ принадлежащимъ и находящимся въ общемъ пользованіи всѣхъ ея жителей, какъ то: для обмѣна и для разверстанія общихъ гминныхъ земель и т. п., требуется согласіе не менѣе двухъ третей всѣхъ лицъ, имѣющихъ голосъ на сходѣ.

Ст. 21. Приговоры записываются въ книгу по дѣламъ особой важности, въ томъ числѣ по дѣламъ, упоминаемымъ въ статьѣ 20-ой, а также въ тѣхъ случаяхъ, когда приговоръ долженъ дѣйствовать на долгое время, или когда записки въ книгу потребуеъ сходы.

С. О гминномъ войтѣ.

Ст. 22. Гминный войтъ отвѣчаетъ за охраненіе общаго порядка и спокойствія въ гминѣ. Гминному войту подчиняются солтысы.

Ст. 23. Вѣдомству гминнаго войта подлежатъ всѣ безъ исключенія лица, проживающіе какъ въ деревняхъ и колоніяхъ той гмины, такъ и въ фольваркахъ, мызахъ и всѣхъ безъ изятія обывательскихъ домахъ, въ гминѣ принадлежащихъ.

Ст. 24. Гминный войтъ обязанъ, въ предѣлахъ своей гмины:

по дѣламъ полицейскимъ:

а) объявлять, по предписаніямъ начальства, законы

раздѣленія сѣ Zebrania на двѣ равныя части, większość pozostanie przy tej połowie, do której Wójt się przyłączy.

Art. 19. Każdy z głosujących w Zebraniu, Jedentylko głos mieć może.

Art. 20. W sprawach dotyczących się rozporządzenia nieruchomości wspólną gminy własnością i z której użytkują wszyscy gminy mieszkańcy, czyliby chodziło o zamianę, czy też o segregację gminnych gruntów, i. p., potrzebną jest koniecznie zgoda przynajmniej dwóch trzecich wszystkich gospodarzy gminy, prawo głosowania na Zebraniu mających.

Art. 21. Uchwały w sprawach ważniejszych, zapisują się do Księgi, a między innemi: uchwały w przedmiotach, artykułem 20 objętych, tudzież uchwały na znaczny przeciąg czasu obowiązujące mające i nakoniec takie których zapisania Zebranie wyraźnie zażąda.

С. О Wójcie gminy.

Art. 22. Wójt gminy odpowiada za utrzymanie porządku i spokojności w gminie. Soltysi są podwładnemі Wójta gminy.

Art. 23. Władza Wójta rozciąga się na wszystkie w ogóle w obrębie gminy przebywające osoby po wsiach, kolonjach i folwarkach, dworach dziedziców i wszelkich innych bez wyłączenia domach obywatelskich, w gminie położonych.

Art. 24. Wójt gminy w obrębie jej jest obowiązany:

Pod względem policyjnym:

a) ogłaszać, za rozkazem Zwierzchności, prawa
7
tom 62.

Źródło: Dziennik Praw Królestwa Polskiego, t. 62, 1864, s. 48-49.

Summary

Wiśniew commune in 1658-2013. Outline

Currently, Wiśniew and its adjacent area are a part of Siedlce county and Mazovian voivodeship. Previously that region was within administrative boundaries of Sandomierz voivodeship and in 1474 it became a part of Lublin voivodeship. Self-government dates back to 1658 when king Jan Kazimierz appointed his crown carver, Waclaw Leszczyński an administrator of Wisznów commune. When sovereign Poland ceased to exist in 1795, Wiśniew was annexed to Austria. Then since 1809 it belonged to the Duchy of Warsaw and from 1815 to the Kingdom of Poland. It is certain that Wiśniew housed a commune seat since 1845 as it is confirmed by an edict issued on May 23, 1845 by Civil Governor, Gen. Maj. Alabertow and the chief official of Lublin governorate, Radziszewski. The directive, whose aim was to curb the production and excessive use of vodka, was addressed to the administrators of communes which were obliged to announce the expiry of license (concession) to buy alcohol. Among others, propination was granted to taverns in Baranek, Białki, Ciosny, Gostchorz, Kaczory, Stok Wiszniewski and Wiszniew all from Wiszniew commune. Along with granting property rights to peasantry by the tsar's resolution of March 2, 1864, commune self-government in the Kingdom of Poland was established. A commune gained autonomy for the first time. Under the judicial reform of 1876, Wiszniew became a seat of the 4th commune court district, which comprised the communes of Stara Wieś, Wiszniew, Domanice, Jastrzębie. Due to Wiszniew's judicial role, prison was located there. It is worth noticing that the aforementioned court had its seat in Mościbrody in the years 1889-1892. The administrator of Jastrzęb commune, Lucjan Orzechowski was the first judge and after his death Wiszniew's landlord, Gen. Lt. Mikołaj Zacharewicz Maniukin held the post. He was Gen. Nestrujew Maniukin's son, who nota bene was the governor of Siedlce governorate since January 1, 1867 and as a sign of recognition after suppressing rebels near Siemiatycze, the tsar handed over the majorat estate – Wiszniew to him, including Mościbrody. When the January Uprising was quelled, russification of offices began. Russian became the official language in all administrative offices. According to the administrative division, which was introduced on January 1, 1867 by the Russians, Wiśniew belonged to Siedlce governorate, within Siedlce county. Throughout the period 1894-1897, Michał Duk held the post of a commune administrator whereas Ksawery Godlewski was a commune clerk. For the following 8 years (1898-1905), Andrzej Kacprzak and Józef Borkowski respectively were in office. In 1905 Jan Wiewiórka was appointed a commune administrator while Józef Borkowski remained in his post. That administrative settlement applied until 1912 when the tsar's officials erased Siedlce governorate from the map and Siedlce county together with the commune of Wisznów were joined to Lublin governorate. After the restoration of Poland's independence in November 1918, Wiśniew commune was administratively a part of Siedlce county, within Lublin voivodeship.

Regaining sovereignty after 123 years of occupation had an enormous impact on Wiśniew commune. Before the Sejm implemented a reform on commune self-government, it existed under the tsar's act - "About establishing rural communes in the Kingdom of Poland" passed on March 2, 1894. In 1933 the authorities of the Second Polish Republic made significant changes to rural communes. The new act passed on March 23, 1933 disbanded a commune assembly. Some of its powers were taken over by a commune council which had less authority. The outbreak of World War II prevented Wiśniew commune's further development. After losing the Defensive War in September 1939, Poland came under German administration by Adolf Hitler's decree passed on October 12, 1939. On October 26, 1939 the General Governorate was formed. It was divided into districts so Wiśniew as a commune seat lied within Warsaw district's boundaries and Siedlce county. Under the Nazi occupation, Andrzej Świętochowski was a commune administrator and in August 1944 he was succeeded by Jan Grzebisz - Bartłomiej's son. Jan Staśko served as a commune secretary with a personal assistant -Jan Romańczuk (became secretary in 1944) and other commune employees - Józef Ambroziewicz from Białki, Michał Zdeb "Sokół" and Michał Chomicz from Grodno. After the Red Army seized the Polish territory and the PKWN (Polish Committee of National Liberation) Manifesto was proclaimed, hierarchic local government was created. By the PKWN Decree passed on November 23, 1944, the Commune National Council came into existence. A commune board, which comprised a commune administrator, his deputy and other three members appointed by the Commune National Council, was an executive body. Thanks to the next administrative reform of November 29, 1972, Wiśniew regained its former status and was a commune seat from January 1, 1973. A chief officer chaired the Commune National Council. As a result of social and system reforms of June 4, 1989, the terms commune and commune administrator came back to usage. Local self-government was restored by the act of March 8, 1990. Communist monopoly in politics, public authority, finances, public property and public administration was brought to an end. On May 27, 1990 the election to commune councils was called. Currently, the commune of Wiśniew has the total area of 126 km² and population of 600 people.

Fot. Paweł Żochowski